

TOISTAISEKSI LAPSETTOMIEN LESBOJEN AJATUKSIA ÄITYDESTÄ JA SEN TOTEUTTAMISESTA

Katja Tynninen

**Opinnäytetyö
Toukokuu 2008**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Sosiaali- ja terveysala

Tekijä(t) Katja Tynninen	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 41+3	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Toistaiseksi lapsettomien lesbojen ajatuksia äitiydestä ja sen toteuttamisesta		
Koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma, Kätilötyö		
Työn ohjaaja(t) Katri Ryttyläinen, TtT		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata toistaiseksi lapsettomien lesbojen ajatuksia äitiydestä ja äitiyssuunnitelmista. Tutkimuksessa selvitettiin myös heidän näkemyksiään äitiyttä koskevasta nykyisestä lainsäädännöstä ja muuttuvan lainsäädännön vaikutuksista äitiyteen. Työn tavoitteena oli tehdä aihetta tutummaksi terveydenhuollossa ja herättää siitä keskustelua.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin vapaamuotoista kirjoitelmaa. Tutkimukseen osallistui kuusi internetin keskustelupalstalla kirjoituspyyntöön vastannutta naista maaliskuussa 2008. Aineisto analysoitiin sisällön analyysin avulla.</p> <p>Tulosten mukaan biologisuus ei ollut välttämätön edellytys äitiydelle. Nuoruudessa lesboudella oli kuitenkin ollut vaikutusta ajatuksiin äitiydestä. Tarkkoja keinoja toteuttaa äitiyttä eivät vastaajat osanneet nimeä. He kuitenkin pohtivat lisääntymiskeinojen haittoja ja eri keinovalintoja. Hedelmöityshoitolailla koettiin olevan jonkin verran vaikutusta äitiyden toteuttamiseen. Perheen sisäisen adoption mahdollisuus nähtiin helpottavan lapsensaamista toteutuessaan. Ulkopuolinen adoptio koettiin hyvänä keinona, jos se olisi vain mahdollista naispareille. Lapsen biologinen isä sai erilaisia rooleja naisparin perheessä naisten kirjoitelmissa. Lapsen oikeus tuntea biologinen isänsä koettiin hyvin tärkeäksi asiaksi lapsen kannalta.</p> <p>Johtopäätöksenä voidaan esittää, että lesbojen lapsensaantiprosessia tulisi pystyä helpottamaan lain turvin. Lapsen hankkimisen keinoja on hankala suunnitella ennalta johtuen puuttuvista laista, joka mahdollistaisi sen tasavertaisina. Biologisuus ei ole äitiydelle ehdotonta, sosiaalinen äitiys on yhdenvertaista ja ulkopuolinen adoptio hyvä vaihtoehto. Lapsen mahdollisuutta tuntea biologinen isänsä pidetään pääasiallisesti hyvänä asiana.</p> <p>Tuloksia voidaan hyödyntää kohdatessa naispareja ja heidän perheitään. Tulokset auttavat myös ymmärtämään ja laajentamaan käsityksiä perheiden monimuotoisuudesta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) lesbo, äitiys, sateenkaariperhe		
Muut tiedot		

Author(s)	Type of Publication Bachelor's Thesis	
Katja Tynninen	Pages 41+3	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title So far Childless Lesbians Thoughts' about Motherhood and Fulfilling it		
Degree Programme Degree Programme in Nursing, Midwifery		
Tutor(s) Katri Ryttyläinen, Ph.D.		
Assigned by		
Abstract The purpose of the thesis was to describe so far childless lesbians' views about motherhood and plans for fulfilling it. Lesbian's views' about laws concerning lesbian motherhood and how changing laws affect motherhood were re-researched. The aim off this research was to make lesbian motherhood more familiar and to create conversation about the topic. The thesis was carried out as a qualitative research. The material was collected by an informal essay. The research group consisted of six women answering a writing request through internet in March 2008. The material was analyzed using content analysis. Biology wasn't necessary for motherhood. Being lesbian had affected thought's about motherhood while growing up. Specific methods couldn't be named. They did consider disadvantages of methods and different methods of performing motherhood. The laws concerning fertilization were seen as an affective matter. Adoption in the family was seen as a way to ease the process of having a child. Adopting outside the family was seen as a good method for having a child, if it would be possible. The biological father had different roles in the life of a female couples' child. The child right to know his/her biological father was considered very important for the child. As conclusion can be represented that lesbians' child having process should be eased by law. Methods are difficult to plan in advance because of missing laws. Biology isn't absolute, social motherhood is equal and lesbians' consider adoption outside the family is a very good option. The child's opportunity to know his/her biological father is considered mostly as a good thing. The results can be used when confronting female couples and their families. The results help to understand and increase views in diversity of families.		
Keywords motherhood, lesbian, rainbow family		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ	
1 JOHDANTO	2
2 KESKEISET KÄSITTEET	4
2.1 LESBOUS	4
2.2 SATEENKAARIPERHE	5
2.3 LESBOÄITIYS	6
2.4 LISÄÄNTYMISKEINOT LESBONAISILLA	7
2.5 HETERONORMATIIVISUUS	8
3 LESBONAISTEN ÄITIYDEN TAUSTAA	10
3.1 LESBOÄITIYDEN HISTORIAA JA YHTEISKUNNAN ASEENTEET	10
3.2 NAISPARIEN PERHEITÄ JA LAPSIA SÄÄTELEVÄ LAINSÄÄDÄNTÖ	12
4 LESBONAINEN TERVEYDENHUOLLON ASIAKKAANA	15
5 AIKAISEMPIA TUTKIMUSTULOKSIA LESBOÄITYDESTÄ	17
6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT	19
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	20
7.1 KOHDERYHMÄ JA AINEISTONKERUU	20
7.2 TUTKIMUSMENETELMÄ	21
7.3 AINEISTON ANALYYSI	22
8 TULOKSET	24
8.1 AJATUKSET ÄITYDESTÄ	24
8.2 LAKIEN VAIKUTUS ÄITYTEEN	26
8.3 KEINOT ÄITYDEN TOTEUTUKSEEN	27
8.4 ISÄN ROOLIT NAISPARIN PERHEESSÄ JA LAPSEN ISÄTTÖMYYS	29
9 POHDINTA	31
9.1 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	31
9.2 TUTKIMUKSEN EETTISYYS	32
9.3 TULOSTEN TARKASTELU	33
9.4 JOHTOPÄÄTÖKSET	36
10 JATKOTUTKIMUSHAASTEET	37
LÄHTEET	38
LIITTEET	42
LIITE1: KIRJOITUSPYYNTÖ	42
LIITE2: ESIMERKKI AINEISTON ANALYYSISTÄ	43
LIITE3: ESIMERKKI AINEISTON ANALYYSISTÄ	44

1 JOHDANTO

Naisparien perheen perustaminen ja lisääntyminen ovat olleet paljon esillä julkisuudessa ja keskustelussa 2000-luvulla. Naisparien kykeneväisyys ja oikeus vanhemmiksi on kyseenalaistettu mediassa, kansanedustajien puheissa ja lehtien yleisönosastonkirjoituksissa. Lasten tasapainoista kasvua ja oikeutta isään naisparin perheessä on pohdittu samoilla tahoilla. Naisparien perheet ovat lisääntyneet vuonna 2007 voimaan tulleen hedelmöityshoitolaian antaessa tähän mahdollisuuden. Asenteiden muuttuessa yhä useampi lesbo on kokenut perheen perustamisen mahdolliseksi.

Nykyään kätilö kohtaa työssään perinteisten ydinperheiden lisäksi monenlaisia muitakin perhemuotoja. Käytännön kätilötyössä olen huomannut, että toiminta- ja työskentelymalleja kohdata naisparien perheitä ei tunnu vielä paljoa olevan. Myös kätilötyön opiskelussa oletuksena on heteroydinperhe. Nykyiset oppikirjat eivät huomioi erilaisia perheen muotoja kovin hyvin. Esimerkiksi kätilöopiskelijoiden uusin ja laajin oppikirja, Paanasen ja kumppaneiden (2007) kirjoittama Kätilötyö- kirja huomioi homoseksuaalisuuden haasteet terveydenhuollossa hyvin lyhyesti. Kirjassa ei puhuta ollenkaan muista perhemuodoista kuin perinteisestä naisen ja miehen muodostamasta ydinperheestä. Naisparien muodostamaa perhettä ei käsitellä missään kirjan luvussa. Tutkimustietoa ei ole myöskään esitelty, vaikka naisparin perheen hoitoon liittyvää tutkimustietoa tänä päivänä löytyykin. (Paananen, Pietiläinen, Raussi- Lehto, Väyrynen & Äimälä 2007.) On tärkeää, että tulevaisuuden terveydenhuoltoalan ammattilaiset ja opiskelijat saisivat lisää tietoa myös lesbojen äitiyden muodoista ja naisparien perheistä.

Vanhemmuus on erittäin suunniteltua nykypäivänä. Lesboilla se on muihin naisiin verrattuna kaksin verroin haasteellisempaa, se on seurausta puuttuvista laista, jotka asettavat heidät eriarvoiseen asemaan. Naisparina laki ei mahdollista ulkopuolista adoptiota. Perheen sisäinen adoptio ole mahdollista, vaikka naisparien perheissä lapsia yhteisellä päätöksellä hankittuina eläkin.

Vasta viime vuosina lesbot ovat saaneet parannuksia oikeuksiinsa vanhempina. Samaa sukupuolta oleville pareille tuli mahdolliseksi rekisteröidä parisuh-

teensa vuonna 2002. (L 9.11.2001/950) Vuonna 2007 syyskuussa tuli voimaan laki (L 22.12.2006/1237), jonka mukaan hedelmöityshoitoja voidaan antaa myös naispareille tai itsellisille naisille. Eduskunnassa on parhaillaan valmisteilla lakiesitys perheen sisäisestä adoptiosta. Käsitteillä oleva lakiesitys perheen sisäisestä adoptiosta menisi läpi, jos ennen viime eduskuntavaaleja Helsingin Sanomien vaalikoneeseen myönteisesti vastanneet edustajat puoltavat lakimuutosta edelleen. (Kaarto 2007,4.)

Aikaisemmin lesbot ovat jääneet lapsettomiksi tai lapset on tehty heterosuhteessa. Vanhemmaksi on myös voitu tulla naisystävän aikaisemmassa heterosuhteessa syntyneille lapsille. Ennen vuosituhatien vaihdetta lesboperheen lapset ovat saaneet alkunsa koti-inseminaation avulla ilman lääkärin avustusta. Tämän jälkeen lapsettomuusklinikoilla alkunsa saaneiden lasten määrä on kasvanut. Lapsettomuusklinikoilla aikaan saadut lapset eivät ole kuitenkaan syrjäyttäneet perheitä, joissa biologinen isä on tunnettu luovuttaja tai aktiivinen isä. (Jämsä 2007a, 166-167.)

Suomessa tutkimukset lesboäitiydestä ovat lisääntyneet 2000-luvulla. Esimerkiksi Kyyrönen (2003) on tutkinut homoseksuaalien käsityksiä perheestä ja parisuhteen virallistamisesta. Äitiyttä on tutkittu lähinnä jo olemassa olevien perhemuotojen kautta. Lesboäitiyttä on tutkinut arkipäivän tilanteissa ja toiminnoissa sekä terveydenhuollossa Kuosmanen (1997, 2000, 2007). Ahola (2000) on haastatellut lesboperheissä eläviä nuoria. Homomiesten vanhemmuudesta taas on kirjoittanut Jämsä (2003). Lehtonen (2003, 2004, 2006) on tutkinut laajasti homoseksuaalisuutta työpaikoilla ja kouluissa. Vuoden 2007 lopulla julkaistiin laaja Sateenkaariperhe-kysely, joka käsitteli sateenkaariperhe-elämää. (Kuosmanen & Jämsä 2007.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on valottaa lesbojen omia ajatuksia ja suunnitelmia äitiydestä. Tämä opinnäytetyö on perusteltu, sillä keinot äitiyden toteuttamiseen ja perhemuodot ovat lesboilla moninaiset eikä toimintamalleja lesboäitiyden kohtaamiseen terveydenhuollossa tunnu vielä olevan.

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Lesbous

Homoseksuaalisuudesta puhuttaessa voidaan puhua miehestä tai naisesta, jonka seksuaaliset, eroottiset tai romanttiset tunteet ja teot suuntautuvat yksinomaan tai ensisijaisesti samaan sukupuoleen. Termi homoseksuaalisuus koetaan ongelmalliseksi, koska se korostaa liikaa seksuaalisuutta. Naisista yksinomaan puhuttaessa käytetään nimitystä lesbo. Osa lesboista kokee termin halventavaksi ja rajoittavaksi, mutta loogisuuden takia käytän termiä *lesbo* työssäni. (Ilmonen & Nissinen 2006, 436-438; Lehtonen 2003, 194.)

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten määrää Suomessa on hankala arvioida. Seksuaalisuuden ja sukupuolen kirjo on moninainen ja elämänkaaren aikana siihen sisältyy vaihteluita. Seksuaalista suuntautumista ei tilastoida ja tutkimuksilla pystytään esittämään vain arvioita. Yhteensä seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöihin kuuluvia ihmisiä on esitetty olevan arviolta 5-15 % väestöstä. (Lehtonen 2006, 14.) Määrät vaihtelevat myös sen mukaan, miten suuntautuminen on määritelty ja millaisia menetelmiä tutkimuksissa on käytetty. Euroopassa ja Yhdysvalloissa tehdyissä tutkimuksissa on päädytty tuloksiin, joiden mukaan pysyvämpi homo- tai biseksuaalinen suuntautuminen ja/tai identiteetti olisi 2-5 % väestöstä. Homo- tai biseksuaalisia kokemuksia taas on suuremmalla määrällä ihmisiä. (Nissinen 2006, 133,135.)

Homoseksuaalisuudesta puhuttaessa käytetään jo vakiintuneita termejä *kaapissa oleminen* ja *ulostuleminen*. Kaapissa olemisella tarkoitetaan suuntautumisesta vaikenemista ja ulostulolla tarkoitetaan suuntautumisesta kertomista. Vaikenemisellä suuntautumisesta saattaa taustalla olla syynä monenlaisia tarpeita ja elämänhallintaan liittyviä tekijöitä. Ulostulolla ihminen tunnistaa seksuaalisen suuntautumisensa, hyväksyy sen ja kertoo suuntautumisestaan ympäristölleen. Ulostulo saattaa tapahtua vaiheittain. (Nissinen 2006, 138, 139.)

Homoseksuaalisten tunteiden tunnistaminen voi tapahtua hyvin eri iässä eri ihmisillä. Enemmistö tunnistaa tunteensa ennen aikuisuutta. (Nissinen 2006,

138.) Homoseksuaalisuuden tiedostamisprosessi alkaa usein hämmennyksellä omasta seksuaalisuudesta, se voi myös ilmetä epämääräisenä tunteena erilaisuudesta, kertovat Luopan (1995) haastattelemat seitsemän lesboa (Luopa 1995, 42).

Tarve hyväksyä itsensä liittyy siihen, että homoseksuaalit elävät heteronormatiivisessa ympäristössä. Homoseksuaalisuus nähdään poikkeavuutena ja asiasta on vaiettu. Itsensä hyväksymistä helpottaa myönteiset kokemukset homoseksuaalisuudesta ja oma vakaa identiteetti. (Nissinen 2006, 138.)

2.2 Sateenkaariperhe

Sateenkaariperheiksi sanotaan kaikkia niitä lapsiperheitä, jotka eivät rakennu heteroperheen ympärille. Yleensä sateenkaariperheessä yksi tai useampi kuuluu ns. seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön. (Aarnipuu 2005, 6.) Tässä työssä käsitellään ainoastaan lesboäitiyttä, joka on yksi sateenkaariperheen muoto.

Sateenkaariperheet ry on perustettu vuonna 1997. Se on ensimmäinen homo- ja biseksuaalisten ja transsukupuolisten vanhempien ja heidän lastensa järjestö. Sateenkaariperhe käsite oli aluksi tuttu vain yhdistyksen sisällä, mutta nykypäivänä se on jo siirtymässä yleiskielen käsitteeksi. Englanninkielisessä maailmassa ei käsite ole yhtä käytetty. (Jämsä 2007a, 165-166.) Sateenkaariperheet ry välittää tietoa perheille ja pyrkii osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttamaan lainsäädäntöön, joka vaikuttaa sateenkaariperheiden jäseniin. Yhdistyksen toimintaan kuuluvat tapaamiset, perheleirit ja koulutustoiminta. (Sateenkaariperheet ry n.d)

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2006 Suomessa oli 120 perhettä, joihin kuuluu rekisteröidyssä parisuhteessa elävät vanhemmat ja yksi tai useampia lapsia. Rekisteröimättömissä naisten välisissä liitoissa eläviä lapsiperheitä ei ole tilastoitu. Samaa sukupuolta olevia yhdessä asuvia ei päätellä avopariksi. Osa naisparien muodostamista lapsiperheistä on todennäköisesti rekisteröity yksinhuoltajaperheiksi. Joten todellinen naisparien ja lapsen/lasten muodostamien perheiden määrä on todellisuudessa suurempi. Saman tilaston mu-

kaan rekisteröityneitä naispareja oli 493 kappaletta vuonna 2006. (Lapsiperheet tyypeittäin 2007)

Sateenkaariperheet-yhdistyksen esitteessä arvellaan, että ei-heteroseksuaalisissa perheissä eläviä lapsia olisi jopa tuhansia. Pidetään todennäköisenä, että suurin osa kahden naisen tai yksinhuoltajalesbojen perheistä ei kuulu Sateenkaariperheet-yhdistykseen. (Kuosmanen 2000, 14.)

2.3 Lesboäitiys

Se, miksi vanhempia perheessä kutsutaan, riippuu vanhemmista ja lapsista itsestään. Nimitykset riippuvat paljolti siitä, miten tärkeäksi biologinen side koetaan ja miten siitä puhutaan lapsille. Lasten jo ollessa olemassa ennen parisuhdetta, on biologinen äiti selkeästi ainoa äiti ja äidin kumppanilla jokin muu nimitys. Jos lapset on yhdessä hankittu, molempia naisia kutsutaan useammin äidiksi. (Ahola 2000, 27.) Nimitykset riippuvat myös perheen lapsien omasta aloitteesta ja siitä, ovatko lapset yhdessä hankittuja ja saatuja vai jommankumman aikaisemmasta suhteesta syntyneitä (Aarnipuu 2005, 39-40).

Aholan (2000) haastattelemat nuoret lukevat äitiyden sisältyvän vanhemmuuteen. Vanhemmuuteen kuuluu huolehtimista, läheisyyttä ja kasvattamista. Biologinen äiti on kiistaton äiti, mutta äidin naisystävän rooliin he liittivät myös usein vanhemmuuden piirteitä. (Ahola 2000, 60.)

Biologisella vanhemmalla tarkoitetaan niitä henkilöitä, joilta lapsen geenit ovat peräisin. Biologinen äiti on *juridisesti* myös vastuussa lapsesta. *Sosiaalisella vanhemmalla* tarkoitetaan ihmistä, jonka vanhemmuus ei ole juridista tai biologista. Käytännössä tämä henkilö toimii vanhempana ja nähdään perheessä yhtenä vanhemmista. (Aarnipuu 2005, 10, 39.)

Setan Sateenkaariperhe-projektin kyselyssä vastaajien kuvaukset roolistaan suhteessa lapseen olivat keskenään hyvin erilaisia. Nimitystä ”äiti” käyttivät suunnilleen yhtä usein sekä synnyttäneet että sosiaaliset äidit. Harvoin lisä-

määrettä käyttäessä, ei-synnyttäneet äidit kutsuivat itseään *toiseksi äidiksi* ja synnyttäneet äidit itseään *biologiseksi* tai *synnyttäneeksi äidiksi*. (Selänniemi, Jämsä & Kuosmanen 2007, 24.)

2.4 Lisäntymiskeinot lesbonaisilla

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä -projektin (2006) kyselyyn vastanneista kaksi kolmasosaa kertoi elävänsä parisuhteessa. Naisilla oli selvästi miehiä useammin parisuhde. Seksuaalivähemmistö kyselyyn vastanneilla 15 % oli lapsia. Yleensä lapsi on saatu suhteessa eri sukupuolta olevan ihmisen kanssa. Osa on hankkinut lapsen samaa sukupuolta olevan ihmisen kanssa tai yksin. Keinoina on käytetty adoptiota, avustettua lisääntymistä tai muita järjestelyitä. (Lehtonen 2006, 15.) Viime vuosina ovat yleistyneet naisparit, jotka suunnittelevat lapsen saamista yhdessä ja käyttävät siinä apuna hedelmöityshoitoja (Nissinen 2006, 142).

Kuosmanen (2007a) jakaa lesboäidit neljään sosiaaliseen sukupolveen tutkimuksessaan. Jaottelu tapahtuu sen perusteella, minkälaisia lisääntymistapoja on ollut, minkälaisia sosiaalisesti hyväksytyjä äitiyden ja lesbouden yhdistämisen tapoja on ollut lastenhankinnan suunnitteluhetkellä lähiympäristössä, lesbojen keskuudessa ja suomalaisessa yhteiskunnassa. Suomessa yleisin sateenkaariperheen muoto on naisparin ydinperhe. Kyselyyn vastanneista sateenkaarivanhemmista naisparin ydinperheessä eli 44 %. Muita tyypillisiä perhemuotoja olivat uusperheet 14 %, moniapilaperheet 9 % ja transvanhempien perheet 8 %. (Kuosmanen 2007a, 38- 39.)

Ensimmäiseksi sukupolveksi kutsutaan perheitä, jossa lapsi on saatu heterosuhteessa ja naiset elävät pääasiassa lasten kanssa yksinhuoltajana. 2000-luvulla voidaan puhua itsellisistä yksinhuoltaja äideistä. Moniin perheisiin kuuluu äidin naisystävä, joka usein asuu omassa kotitaloudessa. (Kuosmanen 2007a, 38- 39.)

Toiseen sukupolveen kuuluvat heteroliitossa lapsensa saaneiden naisten uusperheet. *Kolmanteen sukupolveen* eli klinikkasukupolveen kuuluvat tietoi-

sesti lesboina koti-inseminaation tai hedelmöityshoidon tehneet naiset. Lapset on hankittu naisparina tai itsellisenä lesbona. Tyypillisin perhemuoto on ydinperhe jossa vanhemmuus on jaettu. (Kuosmanen 2007a, 38- 39.)

Neljänteen sukupolveen kuuluvat moniapilaperheet eli neliapilaperheet ja kolmiapilaperheet. Neliapilaperheeseen kuuluu naispari, joka on hankkinut lapset miesparin kanssa ja lapsella on neljä vanhempaa. Kolmiapilaperheessä naispari miehen kanssa tai miespari naisen kanssa toimii kolmena vanhempana lapsille. Moniapilaperheiden joukkoon voidaan lukea myös vanhemmuuden jakava lesboäiti ja homoisä, joiden puoliset voivat osallistua vanhemmuuden jakamiseen vaihtelevilla tavoilla, sekä ystävinä lasta vanhemmoivat useamman vanhemman perheet. (Kuosmanen 2007a, 38- 39.)

Sateenkaariperheet ry:n internet-sivuilta

(<http://www.sateenkaariperheet.fi/miten.html>) löytyy tarkka selostus eri perhemuodoista. Sivulla kerrotaan myös lasten hankinnasta hedelmöityshoidoin ja kotikonstein. Sivulla annetaan yksityiskohtaisen tarkka selostus menettelyistä hedelmöityshoitoklinikalla ja tarkat ohjeet koti-inseminaation tekoon. Sivulla on myös tarkkaan pohdittu eri tapojen hyviä ja huonoja puolia. (Miten lapsia tehdään 2008)

2.5 Heteronormatiivisuus

Heteronormatiivisuudella tarkoitetaan ajattelutapaa, johon sisältyy kapea näkemys ihmisistä joko miehinä tai naisina sekä automaattisen heteroseksuaalisina. Heteroseksuaalinen naisellisuus tai miehisuus ymmärretään ainoana, itsestään selvänä tai luonnollisina lähtökohtina seksuaalisuudelle tai sukupuolelle, tai ne esitetään parempina tai oikeampina vaihtoehtoina kuin muut mahdollisuudet. (Lehtonen & Mustola 2004, 21-22.)

Heteronormatiivinen ajattelumalli heijastuu instituutioihin, rakenteisiin, ihmissuhteisiin ja käytäntöihin niin, että niiden välityksellä heteroseksuaalinen maskuliinisuus ja heteroseksuaalinen feminiinisyys edustavat luonnollisia, oikeutettuja, toivottuja ja usein ainoita mahdollisuuksia olla ihminen (Lehtonen

2004, 147). Terveydenhuollon ammattilaisten suhde asiakkaaseen perustuu usein hetero-oletukseen. Perhesuhteista puhuttaessa tulisi antaa tilaa ihmisen omille tavoille määritellä itsensä, perheensä ja verkostonsa. Hyvin helposti hetero-oletus esiintyy keskusteluissa, joita käydään vanhempien kanssa heidän lapsistaan. (Nissinen 2006, 155.)

Seksuaalikasvatusaineisto on kirjoitettu heteronäkökulmasta. Esimerkiksi naisten välisen seksin ja sukupuolitautilien torjunnasta ei ole yleisesti jakelussa. Perhekäsityksiä tulisi laajentaa moninaisiin perheisiin, joissa voi olla samaa tai eri sukupuolta olevat vanhemmat ja kaksi tai useampia vanhempia. Moninaisista perheistä voidaan puhua jo pienestä pitäen päiväkodissa ja koulussa. Seksuaalikasvattajilla saattaa olla stereotyyppinen kuva homoseksuaalista, joten vähemmistöjen arkea ja elämää samaa sukupuolta olevan kumppanin kanssa ei osata kuvata. Heterokeskeinen seksuaalikasvatus ei tarjoa monipuolisia aineksia seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden rakentamiseen ja hyväksymiseen. (Frantti-Malinen 2004, 104-105.)

Vähemmistöön kuuluva nuori kokee usein, että seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyvät kokemukset ovat hävettävämpiä ja huonompia kuin valtaväestöön kuuluvalla. Monilla ensimmäiset seurustelusuhteet voivat olla heteroseksuaalisia, vaikka kiinnostus suuntautuisi enemmän omaan sukupuoleen tai ensimmäinen seksuaalikokemus on varsin myöhään. Lapsen ja nuoren tulisi tietää, että oman seksuaalisuuden ja sukupuoli-identiteetin rakentuminen on yksilöllistä. (Frantti-Malinen 2004, 103.)

Lehtosen (2003) tutkimuksessa haastatteleminen nuorten mukaan perhekasvatuksen tunneilla asetetaan tavoitteeksi itsestään selvänä ydinperhe, jonka muodostavat äiti, isä ja lapset. Muista kuin heteroseksuaalista perhemuodosta ei tavallisesti puhuta. Haastateltavat kritisoivat oppikirjojen ja opetuksen heterokeskeisyyttä ja heteroseksuaalisen ydinperheen merkityksen korostamista. (Lehtonen 2003, 62- 63.)

Aikaisemmin oppikirjoissa on ollut niukasti tietoa homoseksuaalisuudesta. Vuoden 1990 jälkeen julkaistuissa oppikirjoissa kerrotaan jo laajemmin ei-heteroseksuaalisuudesta. Homoseksuaalien ihmissuhteita, minäkuvan muo-

dostumista ja yhteiskunnallista asemaa tai kulttuuria ei juurikaan käsitellä oppikirjoissa. (Lehtonen 2003, 54.)

Opetus- ja kasvatustieteiden sekä sosiaali- ja terveystieteiden koulutusta seksuaalisuuden, sukupuolten ja perhemuotojen moninaisuudesta sekä seksuaalietikasta ja asiakastyön sisällöstä on lisättävä ja työntekijöille järjestettävä lisäkoulutusta. Toimintakulttuuri tulisi muuttaa moninaisuutta arvostavaksi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvan nuoren tulisi osata tunnistaa ja hänen tarvitsemansa tuki ja palvelu tulisi sisältyä peruspalveluihin. (Frantti-Malinen 2004, 109.)

3 LESBONAISTEN ÄITIYDEN TAUSTAA

3.1 Lesboäitiyden historiaa ja yhteiskunnan asenteet

Äitiys ei ole aina ollut lesboille itsestäänselvyys. Avoin lesbous on ollut periaatteessa mahdollista vasta vuodesta 1971, jolloin homoseksuaalisuuden määrittely rikollisuudeksi poistui lainsäädännöstä ja vuonna 1981, jolloin sairausluokitus poistui lääketieteestä. Itseä häiritsevää -seksuaalisuus poistettiin vuonna 1986. Vasta tämän jälkeen ovat lesbot päässeet rakentamaan identiteettiään kunnolla. (Nissinen 2006, 135; Luopa 1995, 75.)

Halu äitiyteen on aina ollut, mutta lesbot ovat kokeneet sen miltei mahdottomuudeksi. Vuosina 1982-1983 tehty laaja suomalainen tutkimus kertoo lesbojen halusta saada lapsia, samoin kuin asian ongelmallisuudesta. Tutkimuksen mukaan 13 % lesboista oli omia lapsia. Kysymykseen, haluaisiko saada lapsia, oli 30 % naisista vastannut kyllä. Monet jotka tuolloin vastasivat kielteisesti, ilmoittivat syyksi yhteiskunnan kielteisen asenteen. (Grönfors, Haavio-Mannila, Mustola & Stålström 1984, 147.)

Asenteet ovat muuttuneet 1970-luvulta lähtien nais-, tasa-arvo- ja homoliikkeiden myötä. Liikkeet korostavat yksilön vapautta ja oikeuksia. Näiden ajatusten myötä homoseksuaalien on ollut helpompaa ajatella itseään vanhempina. 1990-luvun loppupuolelle asti lesbous on saattanut tarkoittaa elämää ilman

lapsia. Monet naiset ovat kokeneet joutuvansa tekemään valinnan äitiyden ja lesbouden välillä. Roolimalleja äitiyteen tai tietoa vaihtoehtoisesta lisääntymisestä ei ollut. Suomalaisessa kulttuurissa lesboäitiyttä voidaan pitää 1990-luvun lopun ilmiönä, vaikka kahden naisen uusperheitä on ollut jo paljon aiemminkin. 1990-luvun loppupuolella on alettu puhumaan julkisuudessa enemmän naisparien perheistä ja vaihtoehtoisista keinoista lisääntyä. Monet naiset ja naisparit hakeutuivatkin tuolloin lapsettomuusklinikoille aivan hedelmällisen ikänsä viimeisinä vuosina. Nykyään äitiys onkin lesboille vaihtoehtoinen tulevaisuudenkuva muiden joukossa. (Kuosmanen 1997, 101; Perheitä kaikissa sateenkaaren väreissä n.d.)

Lukiolaisten asenteista kertovat vuoden 1996 ylioppilasaineet, jolloin yhtenä aiheena oli seksuaalivähemmistöt. Bruun (2000) tutki 24 tuolloin aiheesta kirjoitettua ainetta keskittyen vanhemmuuteen. Tuloksissa käy ilmi, että suhteellisen moni kirjoittajista oli valmis hyväksymään homoseksuaalien vanhemmuuden. Tärkeimpänä vanhemmuuden kriteerinä kirjoittajat pitivät, että vanhemmat rakastavat lastaan. Suuressa osassa aineita kuitenkin pidettiin ensisijaisena, että lapsella on äiti ja isä, taustalla oletus, että lapsi kehittyisi normaalisti ja saisi ympäristöltä hyvän kohtelun. (Bruun 2000, 49, 52.)

Suvaitsevaisuus on kasvanut. Väestöliiton vuoden 2007 selvityksen mukaan entistä useampi piti samaa sukupuolta olevaa lapsetonta paria perheenä, verrattuna vuoden 1997 kyselyyn. Perheen määrittely samaisessa tutkimuksessa keskittyi lapseen. Vastaaajista 50 % piti samaa sukupuolta olevia vanhempia yhtä hyvinä kasvattajina kuin muutkin vanhemmat, 15 % ei osannut kertoa kantaansa. Samaan aikaan ihmisten asenteet avioliittoja ja samaa sukupuolta olevia pareja kohtaan ovat muuttuneet sallivammiksi. Hiukan yli 60 % Väestöliiton 2007 perhebarometriin vastanneista piti samaa sukupuolta olevaa paria ja lapsia perheenä. Kyseistä vaihtoehtoa ei vuoden 1997 kyselyssä ollut mukana ollenkaan, joten tämäkin kertoo asenteiden muutoksesta. Suvaitsevaimpia olivat muita useammin korkeasti koulutetut, nuoret ja naiset. (Paajanen 2007, 26-28, 75, 77.)

Helsingin Sanomien vaalikoneen ennen viime eduskuntavaaleja tämänhetkisille kansanedustajaehdokkaille tekemän kyselyn mukaan 122 salli samaa su-

kupuolta oleville perheen sisäisen adoptio-oikeuden. 57 edustajaa salli myös ulkopuolisen adoption. Edustajista 66 vastusti sisäistä adoptio-oikeutta. (Kaarto 2007, 4.)

3.2 Naisparien perheitä ja lapsia säätelevä lainsäädäntö

Samaa sukupuolta olevien naisparien perheitä koskevat lait ja etuuksien maksaminen ovat ristiriitaista ja vaikeatulkintaista. Naisparit joutuvatkin tekemään lapsia koskevissa ratkaisuissaan paljon kompromisseja.

Jos naisparin perheessä sisäinen adoptio mahdollistuu, tulevat lapsen oikeudet paranemaan naisparien perheissä. Tällä hetkellä naisparin yhdessä hankkimalla lapsella ei ole samoja oikeuksia molempiin vanhempiinsa kuin heteroperheessä syntyneellä lapsella. Laki ei kohtelee sateenkaariperheitä tasavertaisesti muihin perheisiin verrattuna. (Jämsä 2007a, 165-167). Lapsen asema on epävarma samaa sukupuolta olevien naisten perheissä (Jämsä 2007b, 75). Suomen lainsäädäntöä voidaan pitää heteroseksistisenä sillä perusteella, että se ei takaa muille kuin heteroseksuaalisille pareille juridista tukeaan perheen perustamiselle ja perhesuhteiden tunnustamiselle (Kuosmanen 2000, 16).

Vuoden 2007 syyskuussa tuli voimaan laki, jonka mukaan hedelmöityshoitoja voidaan antaa muillekin kuin miehen kanssa parisuhteessa eläville (L22.12.2006/1237). Hedelmöityshoitolaki yksinäisille naisille ja naispareille on osaltaan turvannut mahdollisuuden äitiyteen. Adoptio ei ole mahdollista naisparina, eikä myöskään puolison biologisen lapsen adoptio eli perheen sisäinen adoptio. Eduskunnassa on parhaillaan valmisteilla lakiesitys perheen sisäisestä adoptiosta. (Kaarto 2007, 4.) Oikeusministeriö on tehnyt arviomuistion, joka käsittelee lapseksi ottamisesta annetun lain uudistamistarpeita. Arviomuistiossa puolletaan perheen sisäistä adoptiota pelkästään rekisteröidystä parisuhteesta. Setalta pyydytyssä lausunnossa kritisoidaan ulkopuolisen adoption mahdottomuutta parina ja sisäisen adoption onnistumattomuutta avoparina. (Pakkanen 2008). Kiireellisimpänä lakiuudistuksena Sateenkaari-perhe-kyselyyn vastanneista piti perheen sisäistä adoptio-oikeutta lähes kaik-

ki. Sateenkaariperhe-kyselyyn vastanneista 76 % käyttäisi hyväkseen perheen sisäisen adoption lainsäädännön sen mahdollistaessa. (Jämsä 2007b, 95.)

Itsellinen nainen voi yksinään adoptoida Suomessa lapsen (L 8.2.1985/153). Rekisteröity parisuhde ei ole myöskään este adoptoida lasta yksin. On adoptioeuvonnasta ja adoptiota välittävien tahojen hallinnassa, ottavatko he homoseksuaaleja asiakkaikseen. Setan tiedossa ei ole, että yksikään avoimesti homoseksuaalisessa suhteessa elävä henkilö olisi adoptoinut suomalaisen adoptiojärjestön kautta lapsen. (Jämsä 2007b, 94.) Muissa Pohjoismaissa perheen sisäinen adoptio on mahdollista. Hollannissa ja lähes puolessa Yhdysvaltojen osavaltioista samaa sukupuolta oleva pari voi adoptoida yhdessä lapsen. (Vanhemmuus ja lapsen asema 2003)

Lapsen ja sosiaalisen äidin välille ei muodostu sukulaisuussuhdetta juridisesti, vaikka lapsi syntyisikin rekisteröityyn parisuhteeseen. Lapsen asema on sama kuin avioliiton ulkopuolella syntyneellä lapsella. Rekisteröidyssä parisuhteessa synnyttävä äiti on lapsen yksinhuoltaja. Isyys voidaan selvittää ja vahvistaa ja tuolloin isästä tulee virallisesti toinen huoltaja. (Lapset ja rekisteröity parisuhde 2003, 16- 17.)

Sosiaalinen äiti voi hakea lapsen oheishuoltajuutta. Saadakseen oheishuoltajuuden, tulee lapsen juridisen vanhemman, tulevan oheishuoltajan ja mahdollisen toisen huoltajan pyytää lupaa käräjäoikeudelta kirjallisesti (Aarnipuu 2005, 15). Vuodesta 1999 lähtien suomalaiset oikeusistuimet ovat myöntäneet huoltajuuksia juridisen vanhemman samaa sukupuolta olevalle kumppanille (Jämsä 2007a, 165-167). Lasta koskeviin päätöksiin voi osallistua huoltajan tai edunvalvojan asemassa ja vähäisissä hoitotoimenpiteissä yksinkin (Lapset ja rekisteröity parisuhde 2003, 19). Sateenkaariperhe-projektin kyselyyn vastanneista puolet ilmoitti, että perheessä oli haettu oheishuoltajuutta sosiaaliselle vanhemmalle (Jämsä 2007b, 78).

Vanhempainvapaita ja vanhempainrahaa voivat käyttää rekisteröidyssä parisuhteessa elävä sosiaalinen äiti, jos lapsi on syntynyt tai adoptoitu rekisteröimisen jälkeen. Avoparina elävillä tällaista mahdollisuutta ei ole. (Lapsiperheelle: Perheen etuudet lapsen syntyessä ja kasvaessa 2008, 14)

Lapsilisää yksihuoltajakorotuksella saa vain, jos äiti ei ole rekisteröidyssä parisuhteessa. Lasten kotihoidon tuen tulosidonnaiseen hoitolisän maksuun, toimeentulotuen ja lapsen päivähoito maksuihin vaikuttavat puolison tulot rekisteröidyssä parisuhteessa. (Lapset ja rekisteröity parisuhde 2003, 20-22.)

Parisuhteen virallistamatta jättäminen saattaa olla kahden naisen perheessä tietoinen valinta, koska yhteiskunnan maksamat etuudet, kuten asumistuki ja yksihuoltajakorotus lapsilisään riippuvat työssäkäyvien aikuisten määrästä taloudessa ja heidän keskinäisestä suhteestaan (Kyyrönen 2003, 52).

Jos samaa sukupuolta olevien naisten parisuhde päättyy, ei lapsella ole juridisesti oikeutta tavata tai pitää yhteyttä sosiaaliseen äitiin. Parisuhteen rekisteröimisellä ei ole vaikutusta asiaan. Myöskään entinen puoliso ei ole velvollinen tapaamaan tai osallistumaan lapsen elatukseen. Sosiaalisen vanhemman kuollessa, ei lapsi ole oikeutettu perimään sosiaalista äitiä. Testamentatussa omaisuudessa perintöverotus on myös lapselle epäedullinen. (Lapset ja rekisteröity parisuhde 2003, 19; Jämsä 2007a, 165-167.)

Perheet ovat saattaneet kirjoittaa aiesopimuksia jo ennen lapsen syntymää. Niissä sovitaan asioista liittyen lapsen hoitoon, hoivaan, asumiseen, elatukseen, tapaamiseen kasvatukseen ja moneen muuhun asiaan. Sopimus ei päde sellaisenaan oikeudessa, mutta oikeusistuimet ovat saattaneet ottaa sen huomioon lapsen asioista sovittaessa. (Jämsä 2007a, 167.)

Tällä hetkellä sukusolujen luovuttajat rekisteröidään ja luovutetuista sukusoluista alkunsa saaneella lapsella on oikeus 18 vuotta täytettyään tietää biologisen isänsä henkilötiedot. Luovuttajalla ei ole velvollisuuksia lasta kohtaan tai lapsella ei ole oikeutta periä biologista isäänsä. On kuitenkin perheestä itsestään kiinni kertovatko he lapsen saaneen alkunsa luovutetuilla sukusoluilla. Luovuttajan sukusoluja voidaan käyttää hedelmöityshoitoon muulle kuin heteroparille vain, jos luovuttaja on antanut suostumuksensa siihen. Tässä tapauksessa isyys voidaan vahvistaa, jos luovuttaessaan sukusoluja on siihen suostunut. (L 22.12.2006/1237.) Luovutettujen kotimaisten sukusolujen varastot klinikoilla ovat monilla klinikoilla ehtyneet. Arvellaan, että sukusolujen

luovuttajat ovat säikähtäneet 2007 syyskuussa voimaan tullutta hedelmöityshoitolakia. (Ronkainen 2008, 4.)

4 LESBONAINEN TERVEYDENHUOLLON ASIAKKAANA

Seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden huomioon ottaminen on merkityksellistä terveydenhuollon eri yksiköissä. Usein vastaanottotilanteissa tehdään yleistyksiä asiakkaista vähäisen tiedon perusteella. Asiakkaan seksuaalisella suuntautumisella saattaa olla hyvinkin suuri merkitys hoidon kannalta. Terveydenhuollon työntekijän on hyvä tunnistaa omat ennakkoluulonsa ja pohtia, millä tavalla ne vaikuttavat hänen asiakastyöhönsä. Oman tietämättömyytensä tunnustaminen on myös hyväksi asiakassuhteelle. (Nissinen 2006, 155-156.)

Kallunki, Karppinen ja Kettunen (2003) selvittivät opinnäytetyössään sateenkaariperheen kokemuksia asioinnista terveydenhoitajan vastaanotolla. Sateenkaariperhe perhemuotona oli terveydenhoitajille uusi asia. Terveydenhoitajat suhtautuivat myönteisesti sateenkaariperheeseen. Sateenkaariperheen vanhempien vanhemmuuteen ja parisuhteeseen suhtautumisessa oli puutteita. Biologisen äidin rooli suhteessa sosiaaliseen äitiin korostui terveydenhoitajan toiminnassa. (Kallunki, Karppinen & Kettunen 2003, 40.)

Sateenkaariperhe-kyselyssä vastaajat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä palveluihin hedelmöityshoitoklinikoilla. Vanhemmuutta arvioitiin joskus psykologin haastattelulla ja se koettiin syrjivänä käytäntönä. Useimmat vanhemmat kokivat saaneensa vanhemmuuteensa tukea hedelmöityshoitoklinikalla. Neuvolassa asioidessa toivottiin, että käytäntöjä muutettaisiin siten, että ne huomioisivat eri perhemuotoja. Suurin osa piti asiakassuhdetta terveydenhoitajaan kokonaisuudessaan myönteisenä. Puutteita terveydenhoitajien tietämyksestä sateenkaariperheistä ilmeni.

(Kuosmanen 2007b, 45- 57.)

Kuosmanen (2007c) haastatteli vuosina 1995-2001 helsinkiläisissä neuvoloissa ja perhevalmennuksissa asioineita lesbovanhempia. Neuvoloissa ja synny-

tyssairaaloissa ei tiedetty, millä tavalla naisparin ei-synnyttävään äitiin tulisi suhtautua. Myöskään lomakkeissa tai käytännöissä ei ollut virallista sijaa ei-synnyttävälle äidille. Naiset eivät myöskään itse tienneet, miten parhaimmalla tavalla perhemuotonsa olisivat tuoneet ilmi. (Kuosmanen 2007b, 168-204.)

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret ja heidän perheensä saavat hyvin harvoin tarvitsemaansa tukea ja palvelua oman alueensa terveyspalveluissa. Alueelliset erot ovat suuria. Suurissa kaupungeissa on jo totuttu kohtaamaan samaa sukupuolta olevia vanhempia. Pienemmillä paikkakunnilla perheet ja nuoret kokivat, että oman alueen terveydenhoitajan tai lääkäriin vastaanotolle ei ole turvallista hakeutua. Kaupungeissa saattaa olla julkisen tai kolmannen sektorin palveluita, joissa on perehtymystä moninaisuuteen ja on kokemusta käytännöstä. (Frantti-Malinen 2004, 106.)

Vähemmistöihin Suomessa kuuluvilla ihmisillä on kokemuksia syrjivästä palvelusta. He eivät ole kokeneet saavansa ongelmiaan tyydyttävästi käsitellyiksi. Tämä johtaa palveluiden alikäyttöön ja pitkällä aikavälillä heikompaan terveydentilaan. (Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen. Toimintaohjelma 2007- 2011, 32) Lesbot eivät myöskään käytä ehkäisy- ja äitiysneuvolapalveluita samanlaisissa määrin kuin heterot, joten he ovat ulkopuolella ennaltaehkäisevästä gynekologiasta (Socada 1997, 145).

Tavoitteeksi sosiaali- ja terveysministeriön seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmassa 2007- 2011 (STM 2007) on asetettu seksuaalineuvonnan toteutuminen asiakkaan sukupuolesta, iästä, seksuaalisesta suuntautumisesta, kulttuuritaustasta tai muista yksilöllisistä ominaisuuksista riippumatta. Toimenpiteenä on esitetty seksuaalivähemmistöihin kuuluville mahdollisuutta asiantuntevaan neuvontaan oman alueensa julkisten sosiaali- ja terveyspalveluiden piirissä. Kunnallisten työntekijöiden tulisi myös osata ohjata seksuaalivähemmistöihin kuuluvat asiakkaat järjestöjen antaman erityistiedon ja palveluiden piiriin sekä muihin julkisiin erityispalveluihin. Ammattilaisten valmiuksia seksuaalineuvontaan tulisi lisätä perus- ja täydennyskoulutusta sekä työnohjausta kehittämällä, huolehtimalla ajantasaisen materiaalin helposta saatavuudesta sekä ottamalla aihe huomioon johtamisessa. (STM 2007, 33-34)

5 AIKAISEMPIA TUTKIMUSTULOKSIA LESBOÄITIYDESTÄ

Ensimmäinen laaja homoseksuaaleja koskeva tutkimus tehtiin Suomessa vuosina 1982-1983. Tuolloin 13 % lesboista oli omia lapsia. Kysymykseen, että haluaisiko saada lapsia, oli 30 % naisista vastannut kyllä. Monet jotka vastasivat tuolloin kielteisesti, ilmoittivat syyksi yhteiskunnan kielteisen asenteen. (Grönfors ym. 1982, 147.)

Ahola (2000) haastatteli tutkimuksessaan lesboperheissä eläviä 15-21 vuotiaita nuoria heidän perhekäsityksistään. Hän haastatteli seitsemää nuorta Tampereella ja Helsingissä. Perheet muodostuivat tuolloin hänen aineistossaan niin sanotuista uusperheistä. Perhe piti sisällään äidin ja hänen biologiset lapsensa edellisestä heterosuhteesta sekä hänen naisystävänsä ja hänen mahdolliset biologiset lapsensa. Nuorille biologinen äiti oli kyseenalaistamaton vanhempi, mutta myös biologinen isä ja äidin naisystävä sai aseman vanhemmuudessa. Näissä perheissä nuoret kokivat hankalaksi määritellä äidin naisystävän aseman suhteessa itseensä. Kuitenkin joitain vanhemmuuteen liitettäviä ominaisuuksia äidin naisystävä sai. Perhe muodostui heillä keskinäisen rakkauden ja turvallisuuden tunteen ympärille. Oleellisinta oli, että jäsenet tuntevat olevansa perhe. Kahden äidin mallin hyväksyi kaksi vastaajista varauksetta. Vanhemman seksuaalisella suuntautumisella ei ollut merkitystä nuoren puhuessa perheen merkityksestä. (Ahola 2000, 26, 60, 69, 74.)

Kyyrönen (2003) tutkii työssään mitä perhe merkitsee homoseksuaaleille. Hän haastatteli työssään kahtatoista lesboa ja kolmea homomiestä juuri ennen parisuhteen rekisteröimislain voimaantuloa. Nuorimpien vastaajien suunnitelmiin kuului lasten hankkiminen ja he suhtautuivat positiivisesti mahdollisuuksiinsa saada lapsia. Parisuhteen virallistaminen koettiin tärkeäksi lasten turvan lisäämisessä. Virallistamisen toivottiin takaavaan lapselle oikeuden molempiin vanhempiinsa ja erotilanteessa vanhemmille oikeuden lapseensa virallisesti. Kyyrösen haastattelemat ihmiset pitivät perhettä ”tunteisiin, emotionaaliseen ja fyysiseen läheisyyteen ja yhdessä asumiseen perustuvana elämäntapana”. (Kyyrönen 2003, 23, 29, 47.)

Vuoden 2006 lopulla toteutettiin Sateenkaariperhe-kysely (n=178). Kyselyyn vastanneista 90 % oli naisia. Naisparin ydinperheitä kyselyyn vastanneista oli 49 %. Naisparien uusperheitä oli 13 % ja moniapilaperheitä 9 %. Loput vastaajista oli muita sateenkaariperheen muotoja. Kyselyssä tiedusteltiin sateenkaariperheiden kokemuksia sosiaali- ja terveyspalveluissa, lasten palveluissa ja kolmannen sektorin palveluissa. Lisäksi kysyttiin oikeudelliseen ja yhteiskunnalliseen asemaan liittyviä asioita. (Kuosmanen & Jämsä 2007.)

6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata toistaiseksi lapsettomien lesbojen ajatuksia äitiydestä ja suunnitelmista äitiyden toteuttamiseksi. Työssä kuvataan, millä tavalla muuttuneet ja tulevaisuudessa mahdollisesti muuttuvat lait vaikuttavat naisen suunnitelmiin lasten hankinnasta naisten omien näkemysten perusteella. Tavoitteena on herättää keskustelua lesboäitiydestä ja tuoda sitä tutummaksi terveydenhuoltoalan ammattilaisille ja opiskelijoille.

Tutkimusongelmat:

1. Minkälaisia ajatuksia äitiys herättää vielä lapsettomassa lesbossa?
2. Millä keinoin hän aikoo äitiyden toteuttaa?
3. Millä tavalla muuttunut ja mahdollisesti muuttuva lainsäädäntö vaikuttaa ajatuksiin ja suunnitelmiin äitiydestä?

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Kohderyhmä ja aineistonkeruu

Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat toistaiseksi lapsettomat, kaiken ikäiset itsensä lesboiksi määrittelevät naiset. Heidät tavoitettiin internetin keskustelupalstoilla julkaistun kirjoituspyynnön avulla. Kirjoituspyynnön (liite 1) julkaisusta oltiin yhteydessä Setan pääsihteerin Johanna Pakkaseen, joka ehdotti Setan keskustelupalstoja. Kirjoituspyyntö näytettiin ennen julkaisua palstalla pääsihteerin Pakkaselle, jotta hän voisi tarkastaa ilmoituksen korrektiuden.

Setan (www.seta.fi)¹ Rainbow- ja Naisfoorumi-keskustelupalstoilta julkaistiin kirjoituspyyntö (liite 1) 5.3.2008 ja viimeiseksi vastauspäiväksi määriteltiin 31.3.2008. Kirjoituspyynnössä vastaajia pyydettiin kirjoittamaan omin sanoin ajatuksia äitiydestä ja siihen liittyvistä suunnitelmista. Vastaajille annettiin kolme kysymystä, joiden pohjana olivat tutkimuskysymykset. Heitä pyydettiin kertomaan ajatuksia äitiydestä, omista suunnitelluista keinoista äitiyden toteuttamiseen ja lainsäädännön vaikutuksesta suunnitelmiin. Kysymyksiä toivottiin käsiteltävän kirjoitelmassa. Kirjoituspyyntö julkaistiin myös Setan eri kaupunkien paikallisilla keskustelupalstoilla (Oulu, Tampere, Joensuu ja Jyväskylä). Lisäksi sama kirjoituspyyntö julkaistiin Vauva-lehden internetsivuilla (www.vauva.fi)² tutkimusilmoituksia kohdassa. Kirjoituspyyntö julkaistiin myös Lepakkolaakson (www.lepakkolaakso.net)³ keskustelupalstalla viikkoa myöhemmin 12.3.2008.

Internetin keskustelupalstoja käyttämällä pyrittiin tavoittamaan helpoimmin vastaajat. Opinnäytetyöntekijän oletuksena oli, että yleisemmin nuoret ja lapsettomat ihmiset käyttävät internetiä ja heillä on myös enemmän

¹ www.seta.fi on Seksuaalinen tasavertaisuus ry:n viralliset internet-sivut. Keskustelufoorumilla rekisteröityneitä käyttäjiä on miltei 10 000.

² www.vauva.fi on Suomen 8. suosituin aikakauslehden web-sivusto. Sivulla vierailee yli 40 000 äitiyteen ja lapsiin liittyvistä asioista kiinnostunutta joka viikko. Vauva-lehti julkaisee internet sivuillaan aihepiiriin liittyvien väitöskirjojen, pro gradu -tutkielmien, proseminaaritöiden, lopputöiden ym. tekijöiden omia ilmoituksia, joissa he etsivät haastateltavia tai keräävät aineistoja.

³ www.lepakkolaakso.net on erityisesti suomalaisille lesboille ja heidän ystävilleen tehty kohtaamispaikka, tietolähde ja keskustelufoorumi. Lepakkolaakso.net on [ranneliike ry](http://www.ranneliike.fi):n ylläpitämä, täysin vapaaehtoisvoimin tehty palvelu.

aikaa käydä keskustelupalstoilla. Vauva-lehden, Setan perheisiin ja naisiin liittyvien keskustelupalstojen ja Lepakkolaakso-keskustelupalstan avulla pyrittiin tavoittamaan ihmisiä, joilla on kiinnostusta aiheeseen ja motivaatiota vastaamiseen.

Vastaajille annettiin mahdollisuus vastata suoraan sähköpostin kautta tai kirjepostilla. Vastaajia pyydettiin ilmoituksessa kertomaan yhteystietonsa mahdollisten tarkentavien lisähaastattelujen tekemistä varten. Mahdollisuutta tarkentaviin kysymyksiin ei ollut, jos kyselyyn vastaaja halusi vastata anonyyminä.

Alun perin oli suunnitelmassa, että sopiva määrä kirjoituspyyntöön vastaajia olisi 6-10 henkilöä riippuen vastauksien laajuudesta. Vastaajien määrällä ei toisaalta ole merkitystä, koska laadullisessa tutkimuksessa ei pyritäkään tilastollisiin yleistyksiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 169.) Koska ei ollut tietoa siitä minkälaisia tai minkä verran vastauksia saadaan, päädyttiin siihen, että vastausten saamista jatketaan niin kauan, kuin vastaukset tuovat uutta tietoa kysymyksiin. Aineisto on riittävä kun samat asiat alkavat kertautua. (Hirsjärvi ym. 2000, 169; Eskola & Suoranta 2005, 61.) Toisaalta Eskola ja Suorannan (2005) mukaan vastauksia tarvitaan juuri sen verran kuin aiheen kannalta on välttämätöntä (Eskola & Suoranta 2005, 63).

Vastauksia saatiin seitsemän. Yksi vastaajista oli ymmärtänyt kysymykset väärin, koska kertoi selvästi heteroperheestä ja hänellä oli jo lapsi. Hänen kirjoitelmaansa ei käytetty tutkimuksessa. Kirjoituspyynnössä oli selvästi ilmaistu, että se koski vain toistaiseksi itsensä lesboksi määritteleviä naisia. Kaikki muut kuusi vastaajaa olivat käsitelleet kirjoitelmissaan pyydettyjä aiheita huolellisesti ja kertoivat olevansa toistaiseksi lapsettomia lesboja. Vastaajat olivat iältään 21-33 vuotiaita.

7.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyössä käytettiin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Kvalitatiivisen tutkimuksessa tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohdetta. Kva-

litatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi ym. 2000, 168.)

Internetin keskustelupalstoilla julkaistiin kirjoituspyyntö, jossa esitettiin kolme avointa kysymystä aiheesta. Tällä vastaustavalla ei voida varmistua, siitä miten vakavasti ja huolella naiset vastaavat. Toisaalta avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden ilmaista itseään omin sanoin. Avoimet kysymykset eivät ehdota vastausta ja osoittaa mikä on keskeistä tai tärkeää vastaajan mielestä. Avoimet kysymykset myös ilmaisevat vastaajan tietämyksen aiheesta. Myös aiheeseen liittyvä tunteiden voimakkuus saattaa selvitä avoimilla kysymyksillä. (Hirsjärvi ym. 2000, 182, 188)

Laadullisessa tutkimuksessa on tarkoitus kuvata tapahtumaa, ymmärtää tiettyä toimintaa tai antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa saatetaan keskittyä pieneen otantaan ja aineistoa pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. (Eskola & Suoranta 2005, 18, 61.) Menetelmäksi valittiin kirjoitelma, koska se antaa mahdollisuuden vastaajan vapaasti ilmaista itseään ja ajatuksiaan. Kirjoittaessa esseetä tutkijan ja tutkitavan vuorovaikutussuhde ei häiritse kirjoittajaa. Kirjoittaja pystyy omin sanoin kuvailemaan kokemuksiaan. Haastattelija ei pääse vaikuttamaan kirjoitelman kulkuun. Toisaalta tutkimuksen kannalta keskeisiäkin asioita voi jäädä kertomatta ja haastattelutilanteeseen liittyvä spontaanius jää puuttumaan. Keskustelussa käy ilmi ehkä herkemmin asenteet ja tunteet. (Eskola 2005, 122-124; Nieminen 1997, 218-219.)

Kirjoitelma oli hyvä keino saada informaatiota aiheen arkaluontoisuuden takia. Aiheen ollessa arkaluontoinen, on usein helpompi kertoa tutkittavasta aiheesta anonyymisti. Ajan käytön ollessa rajallinen, olisi vastaajia ollut hankala saada avautumaan mahdollisesti arasta aiheesta lyhyessä ajassa.

7.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä käytettiin induktiivista sisällön analyysiä. Hirsjärvi ja kumppanit (2000) suosittelevat aloittamaan analyysin heti kun vastaukset on

saatu, jotta aineisto vielä inspiroisi tutkijaa ja aineistoa voitaisiin tarvittaessa täydentää ja selventää. (Hirsjärvi ym. 2000, 204.) Sisällön analyysin avulla pyritään rakentamaan malleja, jotka esittävät tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä muodossa ja joiden avulla tutkittava ilmiö voidaan käsitteellistää. Sisällön analyysia voidaan käyttää erilaisten kirjallisten materiaalien analyysiin. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 4.)

Aineiston analyysi aloitettiin muuttamalla kirjeiden fontti samaan ulkoasuun käsittelyn helpottamiseksi. Tekstiä tuli yhteensä 13 liuskaa 1,5 rivivälillä. Eri vastaajien tekstit eroteltiin omalla värillään, jotta tarvittaessa pystyttäisiin palaamaan alkuperäistekstiin helposti. Teksti luettiin useampaan kertaan huolella läpi ennen analyysin aloittamista. Kyngäs ja Vanhanen (1999, 5) ohjaavatkin lukemaan aineiston aktiivisesti tarkoituksena luoda pohja analyysille.

Seuraavaksi valittiin analyysiyksikkö. Se on tavallisimmin yksi sana tai sanayhdistelmä. Tässä opinnäytetyössä analyysiyksiköt olivat ajatuskokonaisuudet äitiys, keinot ja lait, jotka vastasivat tutkimusongelmia. Aineistoa läpi lukiessani huomattiin, että kaikki vastaajat käsittelevät kirjoitelmissaan myös isyyttä, joten päätettiin valita isyys ajatuskokonaisuus vielä yhdeksi analyysiyksiköksi. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5.) Nikkosen (1997, 144) mukaan analyysi voi edetä aineistosta käsin tehtävänä luokitteluna tai perustua haastattelurungon antamiin valmiisiin teemoihin tai luokkiin.

Aineistosta poimittiin alkuperäisilmaisuja, jotka kuvasivat valittuja ajatuskokonaisuuksia. Alkuperäisilmaukset olivat yhden tai kahden lauseen pituisia. Alkuperäisilmaukset pelkistin 2-3 sanan pituisiksi ilmauksiksi. Tämän jälkeen ryhmiteltiin pelkistetyt ilmaukset omiin ryhmiinsä etsimällä niistä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Ryhmiä tuli jokaisen analyysiyksikön alle 4-5 käsitettä alaluokkiinsa ja niille annettiin sisältöä kuvaavat nimet. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 110-115.) Koska opinnäytetyötä teki yksi henkilö, suoritettiin tekstin analysointi toiseen kertaan opinnäytetyöntekijän toimesta ja verrattiin tuloksia keskenään, jotta varmistuttiin, että kaikki oleellinen löytyi. Muodostettujen luokkien avulla kirjoitettiin tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset. Esimerkki analyysistä on esitetty liitteessä 2 ja 3.

8 TULOKSET

Analyysissä syntyivät seuraavat yhdistävät luokat: ajatukset äitiydestä, lakien vaikutus äitiyteen, keinot äitiyden toteutukseen ja isän roolit naisparin perheessä ja lapsen isättömyys. Tuloksissa on tummennetulla tekstillä esitetty syntyneet alaluokat. Kursiivilla merkityt suorat lainaukset ovat tekstissä vahvistamassa luokkien sisältöä.

8.1 Ajatukset äitiydestä

Biologisen äitiyden kokeminen tuntui tärkeältä, mutta biologiset siteet lapseen eivät olleet kuitenkaan välttämättömiä äitiydelle. Äitiys rakentui muiden seikkojen, kuten huolehtimisen ja turvallisuuden varaan. **Sosiaalinen äitiys** koettiin samanarvoisena biologisen äitiyden rinnalla. Perheessä saatettiin suunnitella molempien puolisoiden synnyttävän lapsen. Ehdottomuutta synnyttämisen kokemiselle ei ollut, vaikka moni halusikin biologisen äitiyden kokea.

”... äitiys ei merkitse minulle pelkästään biologista sidettä lapseen, vaan kokisin itseni yhtäläillä äidiksi ja vanhemmaksi puolisonikin synnyttämälle lapselle. Uskon vanhemmuuden rakentuvan enemmänkin huolehtimisen ja välittämisen varaan, kuin pelkkään biologiaan...”

”...haluni tulla äidiksi, kantaa ja synnyttää oma lapsi on todella voimakas...”

”...nykyisin pidän kuitenkin aivan mahdollisena että kumpi tahansa meistä voi synnyttää lapsemme. Yhtä lailla lapsi on meidän molempien, riippumatta synnyttäjästä. Mahdollista on sekin, että molemmat synnyttävät...”

Äitiyttä oli pohdittu myös **lapsuudessa ja nuoruudessa**. Äitiys oli ajatuksena osalle itsestänselvyys, vaikka he olivatkin aikaisemmin saattaneet kokea epävarmuutta sen toteuttamisessa. Omalla lapsuuden perheellä oli vaikutus ajatuksiin perheestä tulevaisuudessa. Oma onnellinen lapsuuden perhe nähtiin esimerkkinä omasta tulevaisuuden perheestä.

"...olin onnellinen perheessä lapsena; uskon olevani onnellinen perheessä aikuisena kun olen äiti..."

Lesboudella oli vaikutusta äitiyshaaveisiin. Osa vastaajista oli jopa itse omaksunut yhteiskunnassa vallalla olevan oletuksen heteroydinperheestä, eivätkä sen takia olleet ajatelleet itseään äitinä. Myös haaveet äitiydestä olivat saattaneet jäädä taka-alalle joksikin aikaa lesbo-identiteetin selvittyä. Epävarmuutta ja oikeutta äitiyden mahdollisuuteen lesbona oli myös koettu nuorempana. Osa taas kertoi, ettei lesboudella ollut äitiyssuunnitelmiin minkäänlaista vaikutusta.

"...aiemmin en oikein ollut edes tietoinen lesbojen mahdollisuuksista hankkia lapsi ja ajattelin, ettei minulla koskaan tulisi olemaan sitä oikeutta..."

"...huomasin vasta melko myöhään pitäväni naisista mutta ei se perhetoiveeseen vaikuttanut millään lailla. Ei ole koskaan edes käväissyt mielessä että se voisi/pitäisi vaikuttaa. Perhe kuin perhe, mitä väliä mitä sukupuolta vanhemmat ovat..."

Vastaajat kokivat tärkeäksi, että puoliso oli samaa mieltä äitiyden toteuttamisesta. **Parisuhteen** olemassa olo ja laatu koettiin myös tärkeäksi seikaksi äitiyden kokemiselle ja toteuttamiselle. Lapsi koettiin myös parisuhdetta vahvistavaksi tekijäksi.

"...äitiys-sanaan liittyy vahvasti sana perhe ja ehkä viimeistään yhteinen lapsi tekisi minusta ja tyttöystävästä perheen..."

Äitiyden toteuttaminen koettiin **tärkeäksi perustarpeeksi** elämässä. Äitiyteen kypsyys mietitytti osaa vastaajista. Toisaalta monimutkaisesta lapsenhankkimisprosessista huolimatta jäisi harmittamaan, jos ei koskaan kokisi äitiyttä.

"... minusta tuntuu, että jos en joskus edes yritä toteuttaa elämäni suurinta haavetta, istun vanhana mummona katkerana kiikkustuolissa ja mietin kuinka elämä jäi elämättä..."

8.2 Lakien vaikutus äitiyteen

Hedelmöityshoitolain vastaajat kokivat helpottavana asiana ajatellen lasten saantia. Esiin tuotiin lapsen saannin taloudellisesti mahdollistuminen ja käytännön asioiden helpottuminen. Hedelmöityshoitola

in läpi menosta koettiin iloa ja helpotusta. Toisaalta hedelmöityshoitolailla ei ollut merkitystä aikomukseen saada lapsia, sillä laki ei olisi estänyt lapsen suunnittelua ja saantia.

”... hedelmöityshoitolaista ajatukset olivat että ”onneksi suuri osa eduskuntaa on järjissään” eli olin iloinen ja helpottunut, sillä onhan se näin helpompaa...”

”... tietysti käytännön asioihin vaikuttaa se, että hedelmöityshoitoja voi saada laillisesti Suomestakin...”

Perheen **sisäisen adoption** kaikki vastaajat kokivat tärkeäksi lakimuutokseksi ja toivoivat lakiehdotuksen läpi menoa. Lakimuutoksella koettiin olevan suuri merkitys sekä perheen elämään arkena ja että juridisesti. Lapsen ja vanhempien oikeudet ja velvollisuudet haluttiin toteutuvan ja sitä kautta vahvistavan vanhemmuutta. Äitiys koettiin jopa todennäköisemmäksi lakimuutoksen myötä. Vastaajat olivat toiveikkaita ja varmoja lakiehdotuksen toteutumisesta. **Ulkopuolisen adoption** mahdollistumisella naispareille uskottiin olevan samantlaisia vaikutuksia perheen arkeen ja toivottiin sen myös mahdollistuvan lesboille parina.

”... tuntuu todella mahtavalta että laki perheensisäisestä adoptiosta on vireillä. Huoltajuuden hakeminen jo sinällään vahvistaa puolisoni vanhemmuutta, mutta adoptio olisi unelmiemme täyttymys. Uskomme vahvasti, että lakiehdotus menee läpi...”

”... voin ja haluaisin olla myös sosiaalinen äiti, mutta haluan, että lapsiin liittyvät juridiset oikeuteni/velvollisuuteni määritellään niin hyvin, kuin lainsäädäntö sen mahdollistaa, jotta lapsen asema olisi mahdollisimman hyvä...”

”...luulen, että enemmän tilanteeseemme vaikuttaisi se, jos adoptioasiat jotenkin muuttuisivat merkittävästi, eli että voisimme heti molemmat tulla adop-

toidun lapsen virallisiksi huoltajiksi. Sama koskee tietysti myös itse synnytettyä lasta. Tuntuu epäoikeudenmukaiselta, että toinen vanhempi olisi ikään kuin kakkosvanhempi. Siihen toivoisin muutosta...”

Isyyslain vaikutusta perheeseen pohdittiin myös. Toisaalta koettiin hyvänä asiana lapsen oikeus tietää biologinen isänsä ja toisaalta sitä pidettiin huonona asiana ja uskottiin sperman luovuttajien vähenevän isyyslain myötä.

”... itseäni ei kuitenkaan houkuttele ajatus siitä, että lapsellamme on oikeus halutessaan saada tietää spermanluovuttajan henkilöllisyys ja luulen, että luovuttajien määrä vähenee tulevaisuudessa roimasti...”

”... mielestäni on hyvä ajatus, että lapsen oikeus tutustua biologiseen isäänsä turvataan - silläkkin uhalla, että hedelmöitykset vähenisivät...”

8.3 Keinot äitiyden toteutukseen

Naiset pohtivat eri vaihtoehtoja keinoille saada lapsi. Keino äitiyden toteutukseen oli vielä avoin suurimmassa osassa vastauksia, koska lapsen saanti oli vielä mietinnässä. Jos lapsensaantiprosessi oli jo meneillään, pystyi vastaaja nimeämään keinoja. Eri keinoja oli pohdittu kuitenkin ennen prosessiin ryhtymistä.

Ulkopuolinen adoptio koettiin sopivana ja parhaanakin vaihtoehtona, jos laki sen sallisi naispareille ja takaisi molemmille vanhemmille yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet lapseen. Lapsen biologisuutta ei pidetty tärkeänä. Koska adoptio ei Suomessa ole mahdollista naisparina, oli useampi vastaajista päätenyt miettimään muita lapsensaantikeinoja. Puhtaasti halu adoptoida vanhemmaton lapsi nousi myös vastauksissa esiin. Myös äitiyden tasavertaisuuden mahdollistuminen mainittiin.

”...ja yhtenä tekijänä vaikuttaa myös se, että adoptoitu lapsi olisi tasavertaisesti meidän yhteinen lapsi...”

”...jos naisparin olisi mahdollista adoptoida, voisin mielelläni tarjota kodin sitä tarvitsevalle lapselle. Ei lapseni suinkaan välttämättä tarvitse olla biologinen...”

”...adoptoiminen on kiinnostava ajatus ja se jotenkin sopisi todella hyvin sekä minun että kumppanin ajatusmaailmaan...”

”... prosessi olisi kuitenkin erittäin hankala, ja silloin vain toinen meistä voisi olla virallinen huoltaja, mikä tuntuu todella typerältä...”

Keinoksi luokiteltiin myös **sosiaalinen äitiys sisäisen adoption avulla tai huoltajana**. Vastaajien mielestä äitiyden ei tarvinnut olla biologista. He kokisivat itsensä äidiksi myös puolison synnyttämälle lapselle. Sosiaalisena äitinä toivottiin kuitenkin sekä äidin oikeuksien lapsen että lapsen oikeuksien sosiaaliseen äitiin toteutuvan myös juridisesti.

*”... äitiys ei merkitse minulle pelkästään biologista sidettä lapseen, vaan koki-
sin itseni yhtälailla äidiksi ja vanhemmaksi puolisonikin synnyttämälle lapsel-
le...”*

*”... nykyisin pidän kuitenkin aivan mahdollisena että kumpi tahansa meistä voi
synnyttää lapsemme. Yhtä lailla lapsi on meidän molempien, riippumatta syn-
nyttäjästä...”*

Avustettua lisääntymistä pohdittiin monelta kannalta. Osa vastaajista halusi ehdottomasti **inseminaatiota käyttäessä anonyymia spermaa**, koska eivät halunneet lapselle kontaktia biologiseen isään. Heidän mielestään lapsi ei tarvitse isää.

Hedelmöityshoitoklinikoiden palveluiden käyttämistä epäröitiin hiukan vastauksissa. Osalla vastaajista oli huono kuva hedelmöityshoitoklinikoista ja kävi myös ilmi, että yhdellä paikkakunnalla ei edes hoideta naispareja yksityisillä klinikoilla.

”...en haluaisi olla tekemisissä hedelmöitysklinikoiden kanssa. Jotenkin niistä on saanut sellaisen kuvan, että mikäli ne nyt edes suostuvat spermaa luovuttamaan, niin sekin tiputetaan ikään kuin armopalana...”

”... täällä ei yksityisellä puolella hoideta naispareja ja tämäkö meitä kismittää...”

Tutun luovuttajan itse etsimistä ja **koti-inseminaation** eli ”muumimuki-menetelmän” käyttämistä pohdittiin useassa vastauksessa. Tuttua luovuttajaa käyttäessä pohdittiin isän rooliin liittyviä asioita tarkasti.

”...etsimme itse luovuttajan jonka kanssa olemme nyt jos toista vuotta yrittäneet saada raskautta alkuun ”muumimuki -menetelmällä” eli koti-inseminaation avulla...”

”...olemme myös pohtineet lapsen hankkimista ”muumimuki-menetelmällä” kotioloissa ja meillä on tuttavapiirissämme miespuolinen ystävä, joka on ilmaissut kiinnostuksensa toimia luovuttajana/isänä lapsellemme...”

Yksi vastaajista ilmaisi äitiyden toteuttamisen positiivisena asiana, koska lesbona keinoja on enemmän, kuin heteroseksuaalisessa suhteessa.

”...en koe meidän olevan heteropareja hankalammassa tilanteessa. Päinvastoin, meillähän on enemmän vaihtoehtoja/mahdollisuuksia...”

8.4 Isän roolit naisparin perheessä ja lapsen isättömyys

Vastaajia ei varsinaisesti pyydetty kertomaan mahdollisen tulevan lapsensa isyyteen liittyvistä asioista. Isyysasiaa kuitenkin pohdittiin vastauksissa, joten asia on naisille tärkeä. Isä sai eri rooleja suhteessa perheeseen ja isättömyyden vaikutuksia pohdittiin myös.

Isä sai tulevan perheen elämässä erilaisia rooleja. Rooleina mainittiin **isä moniapila-perheessä**, **etäisä**, **spermanluovuttaja** ja **anonyymi isä**. Isyyden

roolit ilmenivät yksittäisinä tai erilaisina yhdistelminä. Kaikki vastaajat halusivat isän olemassaolosta huolimatta olla lapsen pääasialliset vanhemmat.

"...eniten toivoisin kuitenkin lapsen olevan "vain" minun ja puolisoni kasvattama ja että lapsi kokisi meidät kummatkin vanhemmikseen..."

Osa vastaajista halusi turvata lapsen **mahdollisuuden tuntea biologinen isänsä** perustellen asiaa lapsen parhaalla.

"...haluamme antaa lapsellemme mahdollisimman hyvät "eväät" elämään emmekä halua ottaa riskiä että lapsi joutuu joskus kamppailemaan pahassa identiteettikriisissä, koska ei tiedä biologisia juuriaan..."

"...lapsen kannalta on ehkä kuitenkin hyvä että hänellä on halutessaan mahdollisuus löytää biologinen vanhempansa..."

"...itsestäni kuitenkin tuntuu siltä, että lapsella on oltava oikeus saada halutessaan tietää biologisista lähtökohdistaan..."

Muiden ihmisten ajatuksia **"miehen mallin"** puuttumisesta lapsen kritisoiitiin kirjoituksissa. Vastaajien mielestä miehen mallin pystyi saamaan muualtakin kuin samasta kotitaloudesta, eikä kaikkien vastaajien mielestä edes ollut tarpeen korostaa sukupuolta roolimallia haettaessa.

"...miehen malleja on niin monenlaisia. Ennen kaikkea haluan tarjota lapsilleni hyvän ihmisen mallin. Haluan hänen tutustuvan kaiken ikäisiin, näköisiin ja kokoisiin ihmisiin..."

"...miehen mallia lapsi kyllä saa lähipiiristä ilman että asuu miehen kansa saman katon alla..."

Lapsen mahdollisesta isättömyydestä kiusaamista oli pohdittu, mutta sitä ei koettu ongelmalliseksi asiaksi lapsen kannalta.

”...olen kyllä sitä mieltä, että jos jotakuta halutaan kiusata, syitä kyllä voi keksiä mistä vaan...”

9 POHDINTA

9.1 Tutkimuksen luotettavuus

Kylmän ja Juvakan (2007) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteereinä voidaan pitää *uskottavuutta, vahvistettavuutta, refleksiivisyyttä ja siirrettävyyttä*.

Jotta tutkija voisi varmistua tutkimuksen *uskottavuudesta*, tulisi tutkijan keskustella tuloksista tutkimukseen osallistuneiden kanssa (Kylmä & Juvakka 2007, 127-129). Tämä ei ollut mahdollista, koska kaikki vastaajat eivät antaneet lupaa ottaa myöhemmin yhteyttä. Myöskään ajallisesti tämä ei ollut mahdollista. Uskottavuutta vahvistaa, että tutkija on perehtynyt aiheeseen jo pitempään. Kirjallisuuteen oli opinnäytetyöntekijä tutustunut jo pitemmän aikaa ja seurannut ilmiötä mediassa. Aiheen valinnan ja tutkimustyön tekeminen aloitettiin vasta myöhemmin.

Tutkimusprosessin kirjaaminen auttaa tutkimuksen *vahvistettavuudessa*. Muistiinpanoja pystyy hyödyntämään raporttia kirjoittaessa ja toinen tutkija pystyy seuraamaan tutkimuksen kulkua pääpiirteissään niistä. (Kylmä & Juvakka 2007, 127-129.) Tämä oli hankalaa, koska työtä tehtiin yksin ja ajatusten kuvailu oli hyvin hankalaa tutkittavaan asiaan perehtymättömälle henkilölle. Hän saattoi tehdä asioista hyvin erilaisia tulkintoja. Näistä sai kuitenkin uutta näkökulmaa tutkittavaan asiaan. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tarkka selostus tutkimuksen kulusta. Luokittelujen ja niiden alkujuuret ja perusteet on tärkeää kertoa. Tutkijan tulee kertoa, millä perusteella esittää päätelmiänsä, tueksi olisi hyvä liittää suoria otteita vastauksista. Suoria otteita vastaajien kirjoituksista liitettiin tuloksiin. (ks. Hirsjärvi ym. 2000, 214-215; Backman, Paasivaara & Nikkonen, 2003, 259) Rinnakkaisluokittelijan käyttämistä suositellaan mahdollisuutena lisätä analyysin luotettavuutta (Kyngäs & Vanhanen 1999, 10-11), mutta tämä ei ollut mahdollista. Analyysin luotetta-

vuotta vahvistamaan suoritettiin aineiston analyysi kahteen kertaan tulosten luotettavuutta lisäämään.

Reflektiivisyydessä tutkijan pitää olla tietoinen omista lähtökohdistaan ja kuvattava ne ja miettiä niiden vaikutusta aineistoon ja tutkimusraporttiin. (Kylmä & Juvakka 2007, 127-129.) Mitään varsinaista työhypoteesia aiheesta tai tutkimustuloksista ei kirjattu ylös. Ennako-oletukset näkyivät kirjoitusprosessin aikana teoreettisessa viitekehyksessä. Eskola & Suoranta (2005, 20) ohjaavatkin tiedostamaan tutkimuskohteesta muodostetut ennako-oletukset, jotta kykenisi oppimaan uutta tutkittavasta aiheesta.

Tutkimustulokset tulee esittää tarpeeksi kuvailevasti, jotta lukija voi arvioida tulosten *siirrettävyyttä*. (Kylmä & Juvakka 2007, 127-129.) Tutkimustuloksia ei voi yleistää koskemaan kaikkia lesboja, koska naisten määrä oli niin pieni. Tulokset kuitenkin kertovat yksittäisten lesbojen ajatuksista äitiydestä ja äitiyssuunnitelmista. Tämä saattaa auttaa laajentamaan ”perinteistä” ajattelua äitiydestä. Tulokset avaavat uusia näkökohtia lesboäitiyteen ja antavat viitteitä siitä. Aihe on vähän tutkittu, joten kaikki tieto on arvokasta. (Ks. Hirsjärvi ym. 2000, 169.)

Avoimiin kysymyksiin vastaaminen vaati tutkittavalta kyselyyn paneutumista ja oman ajan käyttämistä. Useassa vastauksessa oli lopussa maininta, että vastaajat pitivät aihetta omasta mielestään tärkeänä ja olivat iloisia, että lesbojen äitiyttä tutkittiin ja tehtiin tutummaksi. Tästä voi päätellä, että vastaajat vastasivat kysymyksiin huolella ja tosissaan. Vastaajat saattoivat olla valikoituneita, koska vastaamisen vapaaehtoisuuden ja kirjoituspyynnön julkaisupaikkojen takia he todennäköisemmin olivat kiinnostuneita aiheesta.

9.2 Tutkimuksen eettisyys

Kirjoituspyyntöön vastaajat osallistuvat tutkimukseen täysin vapaaehtoisesti. Vastaajat olivat kasvottomia johtuen internetin käytöstä. Vapaaehtoisuus onkin tärkeää eettisyyden kannalta. Kirjoituspyynnössä kerrottiin myös selkeästi opinnäytetyön tavoitteet ja luonne. Tutkimuslupaa ei tarvittu viranomaistaholta,

koska tutkittavat osallistuvat tutkimukseen yksityishenkilöinä. Vastaamalla kyselyyn he antoivat luvan käyttää vastauksiaan tutkimukseen. (ks. Eskola & Suoranta 2005, 52-56).

Vastaajille kerrottiin kirjoituspyynnössä, että heidän anonymiteettinsä säilyy koko opinnäytetyöprosessin aikana. Vastaaja sai kirjoittaa nimettömänä halutessaan, sähköposti tai kirjepostissa lähetetty vastaus antoi tähän mahdollisuuden. Sähköpostiosoitteissa kävi ilmi suurimman osan vastaajista henkilöllisyys. Käsitellessä vastauksia poistettiin nimi ja muut tunnistetiedot tulosteista. Vastauksissa ilmeni paikkakuntatietoja ja opiskelupaikkoja, mutta näitä tietoja ei valmiissa työssä esiintynyt. Kun on kysymys arkaluonteisesta asiasta, sen tiukemmin on anonymiteettia suojattava. *Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkittavien puhe ei huku taulukoihin niin kuin tilastollisessa tutkimuksessa.* (ks. Eskola & Suoranta 2005, 56-57, 59.)

9.3 Tulosten tarkastelu

Opinnäytetyössä kuvattiin toistaiseksi lapsettomien lesbojen ajatuksia äitiydestä. Tulosten mukaan mitään ehdottomia suunnitelmia ja keinoja äitiyden toteutuksen suhteen ei vastaajilla ollut. Suunnitelmien tekoa hankaloittivat nykyiset lait, jotka estävät sosiaalisen äidin tasavertaisuuden suhteessa biologiseen äitiin. Vastauksissa mietittiin eri keinoja vaihtoehtoina lapsen hankkimiseksi.

Tuloksissa äitiys ja perhe rakentuvat vahvasti muun kuin biologian ympärille. Biologinen äitiys koettiin kiinnostavaksi, mutta ei tarpeelliseksi. Sosiaalinen äitiys puolison lapselle koettiin tasa-arvoisena ja ulkopuolinen adoptio hyvinä vaihtoehtoina jos ne olisivat mahdollisia. Aholan (2000, 58) tutkimuksessa nuoret kertoivat vanhemmuuteen kuuluvan huolehtimista, läheisyyttä ja kasvattamista. Myös sosiaaliseen äitiin he liittivät näitä ominaisuuksia. Myös Kyyrösen (2003, 23) haastattelemat homoseksuaalit liittivät perheeseen samankaltaisia asioita, he pitivät perhettä tunteisiin, emotionaaliseen ja fyysiseen läheisyyteen ja yhdessä asumiseen perustuvana pysyvänä elintapana. Bruunin analysoimissa vuoden 1996 ylioppilasaineissa kirjoittajat pitivät usein tär-

keimpänä vanhemmuuden kriteerinä rakkautta lasta kohtaan käsitelleessään homoseksuaalien vanhemmuutta (Bruun 2000, 52). Hiukan yli 60 % Väestöliiton 2007 perhebarometriin vastanneista piti samaa sukupuolta olevaa paria ja lapsia perheenä (Paajanen 2007, 26-27). Sateenkaariperhe-kyselyssä sosiaaliset ja biologiset äidit käyttivät äiti-nimitystä suunnilleen yhtä usein ja lisämääreitä ei kovin usein käytetty (Selänniemi ym. 2007, 24).

Äitiys oli itsestään selvää vastaajille, vaikka sitä kohtaan oli saatettu kokea epävarmuutta nuorempana. Yhteiskunnan asenteilla ja heteronormatiivisella ydinperhemallilla oli vaikutusta äitiyshaaveisiin. Kyyrösen (2003, 29) tutkimuksessa nuorimmat 20-30 vuotiaat vastaajat suhtautuivat positiivisesti mahdollisuuksiinsa saada lapsia lesbona. Osa vastaajista painotti, että ennen lasten hankkimista tulisi kuitenkin uskaltaa olla avoimesti lesbo. Grönforsin (1982, 147) tutkimuksessa osa lesboista kertoo lapsettomuuden syyksi yhteiskunnan asenteet ja tuolloin onkin osa naisista joutunut tekemään valinnan äitiyden ja lesbouden välillä. Lehtosen (2003, 62-64) haastattelemat homoseksuaalit nuoret kritisoivatkin koulun heteronormatiivista perhekasvatusta, jossa malliksi annetaan heteroydinperhe, eikä muista perhemalleista puhuta.

Naiset ilmoittivat perheensisäisen adoption helpottavan lapsenhankkimista ja toivoivat juridisesti tasavertaisia oikeuksia sosiaaliselle äidille. He halusivat lapselle myös oikeudet sosiaaliseen äitiinsä. Myös Sateenkaariperhe-kyseleyn vastanneista suurin osa kertoi käyttävänsä hyväksi mahdollisuutta adoptoida puolison lapsi sen tullessa mahdolliseksi. Valtaosa vastaajista piti sisäistä adoptio-oikeutta perheelleen hyvin tärkeänä. (Jämsä 2007b, 95.)

Ulkopuolista adoptiota pidettiin suorastaan parhaana vaihtoehtona lapsensaannille parina. Äitiyden tasavertaisuus ulkopuolisessa adoptiossa tuli esiin. Aikaisemmista tutkimuksista en löydä tämän kaltaisia ajatuksia esitettävän ollenkaan. Kyyrönen (2003, 33) olettaa tutkimuksessaan, että ulkopuolisten adoptioiden määrä naisparien perheissä jäisi pieneksi, koska ihmisellä on kaipuu biologiseen lapseen.

Tuloksista tuli esiin isän rooli naisparin lapsen elämässä. Lähes kaikki vastaajat kommentoivat isän roolia perheessä, vaikka heitä ei pyydettykään kirjoitus-

pyynnössä siitä kertomaan. Naisparit halusivat olla lapselle ensisijaisia vanhempia, mutta osa kuitenkin halusi turvata lapselleen mahdollisuuden tietää biologinen isänsä, vaikkei tämä perheen elämään osallistuisikaan. Vastaajat kokivat pääasiallisesti hyvänä asiana lapsen mahdollisuuden saada tietää biologinen isänsä. Aikaisemmissa tutkimuksissa tilanne on hiukan erilainen, koska Suomessa naisparien muodostamat hedelmöityshoidoilla aikaansaadut ydinperheet ovat vielä tuoreita, vasta 1990-luvun lopun ilmiö. Aikaisemmin lesbot ovat yleensä saaneet lapsensa heterosuhteen kautta muodostaen uusperheitä toisen naisen kanssa tai eläneet yksinhuoltajina. (Kuosmanen 1997, 101.) Kun isä on tunnettu, ei lesbojen ole tarvinnut pohtia vaihtoehtoa täydellisestä isättömyydestä. Ehkäpä tulevaisuudessa ”isättömiä” kahden naisen ydinperheessä eläviä lapsia tulee olemaan enemmän. Vastaajat olivat huomioineet miehenmallin puuttumisen ja lapsen mahdollisen isättömyydestä kiusaamisen

Hedelmöityshoitoklinikoiden palveluihin vastaajat kokivat tyytymättömyyttä ja osa koki epämukavaksi niiden palvelujen käytön johtuen vastaajille välittyneestä negatiivisesta kuvasta suhtautumisessa naisparien perheisiin. Sateenkaariperhe-kyselyn vastaajat olivat taas pääasiallisesti tyytyväisiä palveluihin hedelmöityshoitoklinikoilla (Kuosmanen 2007b, 93). Kuosmanen (2007c, 168.) tutkimuksessa naiset olivat tyytymättömiä lähinnä heteronormatiivisiin malleihin, joiden takia naisparin perheellä ei ollut sijaa neuvolan käytännöissä. Kallunki ym. (2003, 40-41) haastattelemat sateenkaariperheet nostavat myös esiin puutteita terveydenhoitajien suhtautumisessa perheeseen.

Olisiko kahden naisen muodostamia ydinperheitä nyky maailmassa enemmän, jos samaa sukupuolta olevien perheet olisivat juridisesti mahdollisia ja tasarvoisia tätä kautta monessa suhteessa? Onko mahdollisuudella saada tulevaisuudessa ydinperhe lapsineen vaikutusta lesbonaisten sitoutumiseen? Vastauksissani käy ilmi, että lapsi koettiin parisuhdetta ja perhettä vahvistavaksi tekijäksi. Kyyrösen haastatteleminen homoseksuaalien mukaan perheen koossa pitävä voima ei ollut viranomaisten määritelmä, vaan perheenjäsenten toisiaan kohtaan tuntema rakkaus (Kyyrönen 2003, 23).

Ehkäpä lesbonaisten olisi helpompaa ajatella itseään jo lapsuudessa ja nuoruudessa äiteinä, jos olisi varmuus sen mahdollisuudesta. Jos perheen sisäinen adoptio aloite menee läpi lainsäädännössä piakkoin, tulevat naisparien lapsiperheet todennäköisesti lisääntymään. Kuten ihan ensimmäisessä suuressa homoseksuaalien elämäntapaa kartoittavassa tutkimuksessa (Grönfors ym. 1982) lesbonaiset toteavat, että olisivat halunneet lapsia, jos yhteiskunnan asenne olisi ollut suopeampi. (Grönfors ym. 1982, 147). Jo voimaan tulleet samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröimislaki (L9.11.2001/950) ja hedelmöityshoitolaki (L22.12.2006/1237) yksinäisille naisille ja naispareille kertovat yhteiskunnan muuttuneista asenteista.

9.4 Johtopäätökset

Opinnäytetyön perusteella voidaan asettaa seuraavat johtopäätökset:

1. Lesbojen lapsensaantiprosessia tulisi pystyä helpottamaan lain turvin. Nykylakien valossa naisten on hankala tehdä mitään varmaa päätöstä lastenhankkimisesta tai suunnitella keinoja siihen. Sosiaalisen äidin ja lapsen suhde on juridisesti epävarma monissa tilanteissa, kuten eron sattuessa tai sosiaalisen äidin kuollessa.
2. Biologisuus ei ole äitiydelle ehdotonta. Tätä tukee positiivinen suhtautuminen sosiaalisena äitinä toimimiseen ja ulkopuolisen adoption pitäminen hyvänä äitiyden vaihtoehtona.
3. Perheen ulkopuolinen adoptio koettiin usein parhaaksi vaihtoehdoksi äitiydelle. Ulkopuolinen adoptio voi olla tapa ratkaista naisparin biologian takia syntyvä epätasa-arvoinen suhde lapseen yhteiskunnassa, pariskunnan välisessä suhteessa ja yksilötasolla.
4. Isän roolia perheessä pohditaan jo etukäteen. Mahdollisuudella tuntea biologinen isä on merkitystä naisten äitiyssuunnitelmissa.

10 JATKOTUTKIMUSHAASTEET

Tutkimuksen tulosten mukaan biologinen äitiys ei ollut tarpeellista, vaikkakin kiehtova asia koettavaksi. Olisi kiinnostavaa tutkia pelkästään sosiaalisten äitien ajatuksia omasta roolistaan perheessä, jos perheen sisäinen adoptiolaki toteutuu tulevaisuudessa. Naisparin perheen biologisen etäisän ajatuksia isyydestä olisi hyvä tärkeää tutkia.

Aiheen sensitiivisyyden kannalta paras vaihtoehto olisi tutkia edellä mainittuja asioita laadullisesti. Haastatteleamalla ihmisiä henkilökohtaisesti, olisi mahdollista tarkentaa kysymyksiä. Naisparien ydinperheet ja etäisyys ovat vielä tuore ilmiö. Tällöin vakiintuneita termejä ei vielä löydy. Asioiden varmistaminen haastatteleamalla parantaisi tutkimuksen luotettavuutta ja antaisi syvällistä tietoa naisparien äitiydestä ja etäisyydestä.

LÄHTEET

- Aarnipuu, T. 2005. Sateenkaariperheen ABC-kirja. 2. painos. Seta- julkaisu 17. Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry.
- Ahola, M. 2000. ”Ihan perhe vaan”: Lesboperheissä elävien nuorten perhekäsityksiä. Seta- julkaisu 14. Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry. Helsinki.
- Backman, K., Paasivaara, L. & Nikkonen, M. 2003. Elämäkertatutkimus hoitotieteessä: Kaksi esimerkkiä metodin sovelluksesta. Teoksessa Janhonen S & Nikkonen M (toim.). Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. 2. painos. Juva: WSOY. 238-264.
- Bruun, A. 2000. Jossakin sen rajan pitää olla- lesbo- ja homovanhemmuus ylioppilasaineissa. Teoksessa Lehtonen J. (toim.). Yhtä tavallisia kuin muut- lukiolaisten käsityksiä seksuaalivähemmistöistä. Seta- julkaisu 12. 28-55.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Frantti- Malinen, U. 2004. Tietoa ja tukea seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvalle. Teoksessa Kosunen, E. & Ritamo, M. (toim.). Näkökulmia nuorten seksuaaliterveyteen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. Raportteja 2004: 282. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino. 100-111.
- Grönfors, M., Haavio-Mannila, E., Mustola, K. & Stålström, O. 1984. Esitietoja homo- ja biseksuaalisten ihmisten elämäntavasta ja syrjinnästä. Teoksessa Sievers K., Stålström O. (toim.). Rakkauden monet kasvot. Espoo: Weilin+Göös. 132-160.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ilmonen, T. & Nissinen, J. 2006. Sanasto. Teoksessa Apter D., Kaimola K., Väisänen L. (toim.) Seksuaalisuus. Duodecim. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Jämsä, J. 2007a. Näkymättömistä perheistä sateenkaariperheiksi – seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen lapsiperheet. Teoksessa Mustola, K. & Pakkanen, J. (toim.). Sateenkaari- Suomi. Keuruu: Edita. 163-174.
- Jämsä, J. 2007b. Oikeudellinen ja yhteiskunnallinen asema. Teoksessa Kuosmanen, P. & Jämsä, J. (toim.) Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja kouluissa. Työministeriö. Helsinki: Edita Prima. 74-101.
- Kaarto, H. Homo- ja lapsiperheille valmistellaan perheen sisäistä adoptio-oikeutta. Helsingin Sanomat. Kotimaa. 29. 11. 2007.

Kallunki, M., Karppinen, T.-K. & Kettunen, H. 2003. Sateenkaariperheiden kokemuksia asiointista terveydenhoitajan vastaanotolla. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysala. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kuosmanen, P. 1997. Lesboäidit ja lapset = lesboperhe?. Teoksessa Lehtonen, J., Nissinen, J. & Socada, M. (toim.). Hetero- olettamuksesta moninaisuuteen. Helsinki: Edita. 1997. 100-110.

Kuosmanen, P. 2000. Äitien ja lesbojen arkipäivän tilanteita, performatiivis – diskursiivinen tarkastelu. Tasa-arvoasian neuvottelukunta. Sosiaali- ja terveysministeriö. Naistutkimusraportteja 2000:1. Helsinki: Edita.

Kuosmanen, P. 2007a. Sateenkaarifamiliastinen käänne ja suomalaisten sateenkaarivanhempien muuttuvat perhemuodot. Teoksessa Kuosmanen, P. & Jämsä, J. (toim.) Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja kouluissa. Työministeriö. Helsinki: Edita Prima. 37-44.

Kuosmanen, P. 2007b. Sosiaali- ja terveyspalvelut. Teoksessa Kuosmanen, P. & Jämsä, J. (toim.) Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja kouluissa. Työministeriö. Helsinki: Edita Prima. 45-61

Kuosmanen, P. 2007c. "Mitäs ehkäsy te käytitte?" – Asiakaskäytäntöjä ja ensimmäisten lesbojen taktiikoita äitiyshuollon tiloissa. Teoksessa Vuori, J. & Nätkin, R. (toim.). Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino. 168-204.

Kuosmanen, P. & Jämsä, J.(toim.). 2007. Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja kouluissa. Työministeriö. Helsinki: Edita Prima.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima.

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Kyngäs. Sisällön analyysi. Hoitotiede Vol 11, (1). 4-12.

Kyyrönen, S. 2003. Homoseksuaalien käsityksiä perheestä ja parisuhteen virallistamisesta. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja 14: 2003. Jyväskylän yliopistopaino.

Laki hedelmöityshoidoista 22.12.2006/1237. Voimaantulo: 1.9.2007

Laki lapseksi ottamisesta 8.2.1985/153.

Laki rekisteröidystä parisuhteesta 9.11.2001/950. Voimaantulo: 1.3.2002

Lapset ja rekisteröity parisuhde. 2003. Rekisteröityihin parisuhteisiin liittyviä erityiskysymyksiä selvittäneen toimikunnan mietintö. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2003:10. Helsinki: Edita Prima.

Lapsiperheelle: Perheen etuudet lapsen syntyessä ja kasvaessa. 2008. Kela.

Lapsiperheet tyypeittäin 1950- 2006. Taulukko. Tilastokeskus. Päivitetty 7.11.2007. (Viitattu 21.2.2008.)
http://www.stat.fi/til/perh/2006/perh_2006_2007-05-31_tau_001.html

Lehtonen, J. 2003. Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Julkaisuja 31. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Helsinki: Yliopistopaino.

Lehtonen, J. 2004. Heteronormatiivisuus seksuaalikasvatuksen haasteena. Teoksessa Kosunen, E. & Ritamo, M. (toim). Näkökulmia nuorten seksuaali-terveyteen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. Raportteja 2004: 282. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino. 147-158.

Lehtonen, J. 2006. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt Suomen kunnissa. Tutkimukset ja selvitykset 2006:8. Työministeriö. Helsinki: Edita.

Lehtonen, J. & Mustola, K. 2004. Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus työssä – tutkimuksen tausta ja keskeiset käsitteet. Teoksessa Lehtonen, J. & Mustola, K. ”Eihän heterotkaan kerro...” : Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajakäyntiä työelämässä. Tutkimukset ja selvitykset. 2004:4. Työministeriö. Helsinki: Edita. 18-24.

Luopa, P. 1995. Lesboidentiteetin kehitys näkyväksi ja avoimeksi elämäntavaksi: Historiallinen ja elämänkaarellinen tarkastelu. Seta- julkaisuja 3. Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry. Helsinki.

Miten lapsia tehdään. 2008. Sateenkaariperhe ry. (Viitattu 9.3.2008)
<http://www.sateenkaariperheet.fi/miten.html>

Nikkonen, M. 1997. Etnografinen malli. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Juva: WSOY. 136-151.

Nieminen, H. 1997. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Paunonen M, Vehviläinen-Julkunen K. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Juva: WSOY. 215-221.

Nissinen, J. 2006. Seksuaalinen suuntautuminen. Teoksessa Apter, D., Kaimola, K. & Väisänen, L. (toim.) Seksuaalisuus. Duodecim. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino. 130-156.

Paananen, U., Pietiläinen, S., Raussi- Lehto, E., Väyrynen, P. & Äimälä, A.-M. (toim.). 2007. Kätilötyö. Helsinki: Edita Prima.

Paajanen, P. 2007. Mikä on minun perheeni? – suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. Perhebarometri 2007. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 30/2007. Helsinki.

Pakkanen, J. 2008. Lausunto arviomuistiosta koskien lapseksiottamisesta annetun lain uudistamistarpeita. 1.2.2008. SETA ry.

Perheitä kaikissa sateenkaaren väreissä. 2000-2006 Seta ry. (Viitattu 21.2.2008.) <http://www.seta.fi/fi/setafi49.htm>

Ronkainen, K. 2008. Lahjasiittiöistä huutava pula. Kaleva. Kotimaa. 10.5.2008.

Sateenkaariperheet ry. n.d. (Viitattu 9.3.2008)
<http://www.sateenkaariperheet.fi/index.html>

STM. 2007. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen. Toimintaohjelma 2007- 2011. Julkaisuja 2007: 17. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki: Yliopistopaino.

Selänniemi, M., Jämsä, J. & Kuosmanen, P. 2007. Suomalaiset sateenkaari-vanhemmat. Teoksessa Kuosmanen, P. & Jämsä, J. (toim.) Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja kouluissa. Työministeriö. Helsinki: Edita Prima Oy. 21-29.

Socada, M. 1997. Lesbot terveydenhuollon asiakkaina. Teoksessa Lehtonen, J., Nissinen, J. & Socada, M. (toim.). Hetero- olettamuksesta moninaisuuteen. Helsinki: Edita. 144-155.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Vanhemmuus ja lapsen asema. 2003. (Viitattu 21.2.2008.) Päivitetty 6.10.2003. <http://www.seta.fi/fi/setafi643.htm>

LIITTEET

LIITE1: KIRJOITUSPYYNTÖ

Hei!

Olen kättilöopiskelija Jyväskylän ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalalta. Teen opinnäytetyötä toistaiseksi lapsettomien lesbojen ajatuksista äitiydestä sekä suunnitelmista muuttuneen ja muuttuvan lainsäädännön tuomien mahdollisuuksien valossa. Tavoitteenani on työssäni tehdä aihetta tutummaksi terveystyö- ja sosiaalialan ammattilaisille.

Olen työssäni kiinnostunut lesbonaisten kokemuksista. Pyydänkin Sinua, joita aihe koskettaa ystävällisesti kirjoittamaan ajatuksistasi äitiydestä ja siihen liittyvistä suunnitelmista. Sinun tulisi olla vielä toistaiseksi lapseton, itsensä lesboksi määrittelevä nainen.

Toivon, että kirjoitelmanne alussa ilmoitat ikäsi ja oletko parhaillaan parisuhteessa. Lisäksi toivon, että käsitteisit kirjoitelmassasi ainakin seuraavia teemoja:

1. Mitä ajatuksia äitiys Sinussa herättää?
2. Millä keinoin aiot äitiyden toteuttaa?
3. Millä tavalla muuttunut/mahdollisesti muuttuva lainsäädäntö vaikuttaa ajatuksiisi ja suunnitelmiisi äitiydestä?

Toivon saavani vastauksia 30.3.2008 sisällä. Voit palauttaa kirjoitelman minulle sähköpostitse tai postitse kirjeessä. Henkilöllisyytesi ei tule kenenkään muun kuin minun tietooni ja vastaukset hävitetään asiallisesti aineiston analysoinnin päätyttyä. Voit vastata myös anonyymisti halutessasi.

Mahdollisesti täydentääkseni aineistoa haastattelisin joitakin teistä. Mikäli haluat osallistua mahdolliseen haastatteluun, ole hyvä ja ilmoita yhteystietosi kirjoitelman lopussa. Haastattelu on vapaaehtoinen.

Vastaan mielelläni kysymyksiinne.

Ystävällisin terveisin,

Katja Tynninen
puh. 050 535 1822
sähköposti: katja.tynninen.sho@jamk.fi
osoite: Vanha Nurmijärventie 71, 01730 Vantaa

LIITE 2: Esimerkki aineiston analyysistä

ALKUPERÄINEN ILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
Huomasin vasta melko myöhään pitäväni naisista mutta ei se perhetoiveeseen vaikuttanut millään lailla. Ei ole koskaan edes käväissyt mielessä että se voisi/pitäisi vaikuttaa. Perhe kuin perhe, mitä väliä mitä sukupuolta vanhemmat ovat?	LESBOUDELLA EI VAIKUTUSTA ÄITIYTEEN		
Tiedostin lesbouteni jo nuorena mutta haaveilin silti nuoruusvuosinani "normaalista" perheestä jossa olisi isä, äiti ja lapsia.	HAAVE HETEROYDINPERHEESTÄ LESBOUDESTA HUOLIMATTA		
Tuolloin en uskaltanut edes ajatella sateenkaariperheen perustamista. Ydinperheeni ja yhteiskunnan painostus normaaliuteen painoivat vielä liikaa ajattelussani.	PAINOSTUS NORMAALIUTEEN ESTÄMÄSSÄ ÄITIYSHAAVETTA		
Lesbo-Identiteetin selkidyttyä lapsen hakkimisen haaveet jäivät muutamaksi vuodeksi taka-alalle mutta nousivat taas pintaan noin 25-vuotiaana.	HAAVEET ALUKSI TAKA-ALALLE LESBOUDEN SELVITTYÄ	LESBOUDEN VAIKUTUKSET ÄITIYTEEN	AJATUKSET ÄITIYDESTÄ
Tuolloin kyllä jo olin hyväksynyt ajatuksen että minun lapseni tulisivat elämään joskus kahden äidin perheessä eivätkä "normaalissa" isä/äiti – ydinperheessä	OIVALLUS ÄITIYS NAISSUHTEESSA MAHDOLLISTA		
Aiemmin en ollut edes oikein tietoinen lesbojen mahdollisuuksista hankkia lapsi ja ajattelin, ettei minulla koskaan tulisi olemaan sitä oikeutta, mutta vanhempana ja ehkä viisastuneempanakin tiedän mahdollisuuden olevan olemassa.	EPÄVARMUUS MAHDOLLISUUDESTA ÄITIYTEEN NUOREMPANA		

LIITE 3: Esimerkki aineiston analyysistä

ALKUPERÄILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
Perheensisäistä adoptiota mietin nyt melkein vakavammin, sillä raskaaksi voi hankkiutua monella tapaa mutta tämä päätös vaikuttaa kovasti tulevan perheeni arkeen. Toivon todella, todella että se menee läpi.	PERHEEN SISÄISELLÄ ADOPTIOILLA SUURI VAIKUTUS PERHEEN ELÄMÄÄN		
Sama koskee tietysti myös itse synnytettyä lasta. Tuntuu epäoikeudenmukaiselta, että toinen vanhempi olisi ikäänkuin kakkosvanhempi. Siihen toivoisin muutosta.	SISÄINEN ADOPTIO LAINMUUTOS TÄRKEÄ VANHEMPIEN YHDENVERTAISUUDEN TAKIA		
Aiomme hakea puolisolteni lapsen huoltajuutta heti syntymän jälkeen ja myös adoptiota heti kun se vain tulee juridisesti mahdolliseksi.	AIKOMUS SISÄISEEN ADOPTIOON SEN MAHDOLLISTUTTUA		
Tuntuu todella mahtavalta että laki perheensisäisestä adoptiosta on vireillä. Huoltajuuden hakeminen jo sinällään vahvistaa puolisoni vanhemmuutta mutta adoptio olisi unelmiemme täyttymys. Uskomme vahvasti, että lakiehdotus menee läpi samoin kuin parisuhteen rekisteröimislaki ja hedelmöityshoitolaki!	TOIVO SISÄISEN ADOPTION LÄPIMENOSTA	AJATUKSET SISÄISESTÄ ADOPTIOSTA	LAKIEN VAIKUTUKSET ÄITIYTEEN
Jos perheensisäinen adoptio ja anonyymisperma olisivat Suomessa sallittuja, olisi lasten "hankkiminen" suoraviivaisempaa ja ehkä jopa osaltani todennäköisempää. Kriisitilanteissa (puolison kuolema, ero jne. lainsäädännön tuesta olisi varmasti apua.	ÄITIYS TODENNÄKÖISEMPÄÄ JOS SISÄINEN ADOPTIO MAHDOLLISTA.		
Voin ja haluaisin olla myös sosiaalinen äiti, mutta haluan, että lapsiin liittyvät juridiset oikeuteni/velvollisuuteni määritellään niin hyvin, kuin lainsäädäntö sen mahdollistaa, jotta lapsen asema olisi mahdollisimman hyvä (haluaisin säilyttää elatusvelvollisuuden ja mahdollisesti tapaamisoikeuden lapseen kaikissa tilanteissa).	JURIDISET OIKEUDET MÄÄRITELTÄVÄ MAHDOLLISIMMAN HYVIN SOSIAALISELLE ÄIDILLE		